

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Факультет туризму та готельно-ресторанної справи

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ПРИКЛАДНУ ЛІНГВІСТИКУ»**

22 квітня 2021 року

**Дніпро
2021**

УДК 81'1(477)

ББК 81'2 УКР

С 91

*Ухвалено до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 9 від 29 квітня 2021 р.)*

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні погляди на прикладну лінгвістику» (22 квітня 2021 року, Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»): збірник тез. Дніпро: ВВПЗ «ДГУ», 2021. 71 с.

(в авторській редакції)

Вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, в якій взяли участь професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти, юристи, психологи таких міст України, як: Дніпро, Львів, Запоріжжя, Кривий Ріг. Тематика статей охоплює актуальні питання щодо розвитку та становлення прикладної лінгвістики.

Матеріали форуму можуть бути використані у практичній діяльності фахівців вказаних напрямів діяльності та у навчальному і виховному процесах закладів освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Лісний Дмитро В'ячеславович – т.в.о. декана факультету туризму та готельно-ресторанної справи, кандидат юридичних наук, доцент

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Кривуля Валентина Олексіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Мірошник Андрій Дмитрович – фахівець з міжнародних зв'язків Відділу організації наукової роботи, міжнародних зв'язків та академічної мобільності

(Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»)

© Автори, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Бойко О. Т., Горун Г. Р. Формування іншомовних навичок майбутніх правників (на прикладі підготовки фахівців у закладах зі специфічними умовами навчання).....	5
Bondarenko V., Zhura K. Social media and its legal issues	8
Головач Т. М. Італійські запозичення в англійській мові	11
Єгорова І. В. Мовна свідомість як психолінгвістичний процес формування особистості	16
Запотічна Р. А. До питання взаємозв'язку соціолінгвістики з економікою	19
Колоїз Ж. В. Паремії як експоненти глютонійного коду культури	22
Крашеніннікова Т. В., Корсунська В. В. Застосування психолінгвістичних методів у практичній діяльності лінгвістів	26
Кривуля В. О. Використання німецькомовних автентичних текстів у формуванні лінгвосоціокультурної компетентності фахівців	32
Лисак С.О. Адвокат та його мова	35
Nahorna Yu. Legal linguistics and prospects of its development	37
Rakulova T. Individualization of teaching	41
Подворчан А. З. Прикладна лінгвістика та сучасне освітнє середовище	43
Поповський А. М. «Круто, чувак, прикольно ... блін!...»	45
Руколянська Н. В. Лексико-семантична категорія «процесуальні ознаки» у кримінально-процесуальній субмові	48
Skovronska I. Language means of the legal sphere	52
Тимофіїва К. М. Мовна картина світу як відображення національного менталітету та її інтерпретація в сучасній лінгвістиці	54
Тютюнник В. Ю., Голяк В. І., Ільєва К. А. Деякі особливості антонімічних відносин у німецькій, англійській та французькій термінології урбоекології	58
Федишин О. М. Застосування комп'ютерних навчальних програм на заняттях іноземної мови	63
Yuskiv B. Professionally oriented written english communication of lawyers	67
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	70

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники конференції!

Прикладна лінгвістика – це галузь лінгвістики, орієнтована на практичне застосування здобутків теорії мови в різних сферах людської діяльності, пов'язаних із використанням мови. Прикладні проблеми поставали перед мовознавством від самого початку його зародження та спрямовані на оптимізацію функцій мови – від формування і підтримування традиції читання та розуміння сакральних текстів до забезпечення й активізації міжнародних контактів.

Сучасна система лінгвістичних наук охоплює класичну теоретичну лінгвістику, де основні напрями вивчення пов'язані з розглядом фонології, морфології, синтаксису, семантики лексичної, до складу яких сучасні науково-лінгвістичні парадигми додали когнітивну лінгвістику, функційну лінгвістику і генеративну лінгвістику; дескриптивну лінгвістику, що містить антропологічну лінгвістику, еволюційну лінгвістику (порівняльно-історичне мовознавство, етимологія), фонетику і соціолінгвістику, а прикладна лінгвістика – це комп'ютерна лінгвістика, математична лінгвістика, судова лінгвістика, юридична лінгвістика, методики викладання і вивчення мови, прескриптивна лінгвістика, нейролінгвістика, психолінгвістика, стилістика тощо.

Кафедра прикладної лінгвістики вдячна всім учасникам за підтримку нашої конференції «Сучасні погляди на прикладну лінгвістику».

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ (НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ)

Бойко Олеся Теодозіївна

*старший викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Горун Галина Романівна

*старший викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Сьогодні в світі є 67 суверенних держав, які визнають англійську мову офіційною: у 36 країнах англійська є єдиною офіційною мовою, у 31 країні англійська мова є однією з офіційних. Англійська стала мовою міжнародного спілкування. Вона використовується в якості усних і письмових засобів комунікації в більшості міжнародних урядових і неурядових організацій, при здійсненні міжнародних ділових операцій, в академічних та науково-дослідних установах, на культурних, спортивних та розважальних заходах.

Той факт, що вивчення іноземної мови має на сьогодні важливе значення для підготовки правників, не просто гарні слова. Україна є членом Ради Європи, а офіційними мовами Ради Європи є англійська і французька. Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини і прецедентна практика Європейського суду з прав людини є, як відомо, джерелами права в Україні. Вивченню більш поширеної англійської мови, мови, яка вивчається в переважній більшості шкіл України приділяється особлива увага. З огляду на це правнича англійська мова є складовою професійної підготовки правників, які у своїй діяльності обов'язково будуть використовувати прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

Рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України перекладаються українською мовою, але потреба знайомитися з рішеннями Європейського суду з прав людини у справах проти інших держав може і повинна викликати зацікавлення професійного правника. А відтак – розуміння правових

категорій, правових понять, окремих термінів – перетворюється на насущну потребу і вимагає від випускників ЗВО володіти іноземною мовою як засобом формування та формулювання думок не лише в галузі повсякденного спілкування, але і в галузі відповідної спеціальності

Специфіка процесу навчання полягає в застосуванні провідних видів мовленнєвої діяльності, таких як: говоріння, аудіювання, читання та письмо – в умовах, що моделюють ситуації реального професійного спілкування іноземною мовою. А відтак, навчальна діяльність здобувачів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови повинна бути організована таким чином, щоб майбутні фахівці мали змогу виконувати вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом у процесі розв’язання комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети й намірів професійного спілкування [1].

Не секрет, що після вивчення іноземної мови в школі найбільш розвиненим видом мовленнєвої діяльності випускника є читання. Викладаючи іноземну мову професійного спрямування, фахівці, перш за все, опираються на такий вид мовленнєвої діяльності, як читання тому, що ця сфера комунікативної діяльності є основним джерелом отримання спеціалістами необхідної інформації з книжок, журналів, Інтернетних джерел; служить основним засобом задоволення пізнавальних потреб; підвищує ефективність навчання в умовах відсутності іншомовного середовища [2].

У нашому вузі розроблена спеціальна методика навчання читання професійно орієнтованих англійських текстів правового спрямування, яка враховує такі методичні принципи:

- принцип професійної спрямованості;
- принцип автентичності;
- принцип комунікативності [3].

Особливу роль у навчанні читання професійно орієнтованих текстів відіграє принцип автентичності, зміст якого полягає у відборі автентичного текстового матеріалу професійного спрямування та організації роботи з ним. Фаховими

джерелами для студентів-правників є автентична література юридичного спрямування іноземною мовою [1].

Варто взяти до уваги, що наявні навчальні матеріали, які містяться у чинних підручниках, іноді втрачають свою актуальність і стають для здобувачів вищої освіти нецікавими і неактуальними. Критерій новизни інформації повинен розглядатися, в першу чергу, при відборі автентичних текстів. З огляду на це, до переліку автентичних професійно орієнтованих текстів, що мотивують майбутніх правників, для читання включено тексти з таких тем: «Етапи з історія формування права та законодавства», «Основні юридичні інформаційні джерела», «Розгляд цивільної та кримінальної справ», «Посадові злочини», «Промисловий шпіонаж», «Кіберзлочинність та боротьба з Інтернет злочинами» тощо. Магістрам юридичного факультету будуть цікавими теми: «Робота юриста з клієнтами. Ведення документації», «Робота з контрактами», «Професійна етика юриста», «Ведення судового засідання. Види судових договорів», «Призначення ділової зустрічі», «Рекомендації з дотримання корпоративної етики» та інші.

Важливим компонентом професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетенції правника є опанування фаховою термінологією, тобто формування термінологічної компетенції, як основи для плідної інтерактивної мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно зорієнтованого спілкування іноземною мовою: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Сура Наталія Анатоліївна. Луганськ, 2005. 227 с.
2. Бородіна Г. І. Система та характер вправ професійно-орієнтованого підручника для інтенсивного навчання читання // Іноземні мови. 2000. №3. С. 37.
3. Кузан Г. С. Навчання студентів юридичних спеціальностей читанню професійно орієнтованих текстів англійською мовою // Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: Збірник наукових статей / За заг. ред. І. Ю. Сковронської. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 148 с. С. 91-95.
4. Європейське мовне портфоліо: Методичне видання / Уклад. О. Карп'юк. Тернопіль: Лібра Терра, 2008. 112 с.
5. Токменко О. Європа національних мов і Європа багатомовності (Мови в професійній освіті: ключові концепції) // Іноземні мови в навчальних закладах. Київ: Педагогічна преса. 2003. № 3. С. 12-16.

SOCIAL MEDIA AND ITS LEGAL ISSUES

Viktoriia Bondarenko

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
and the Culture of Professional Communication,
Lviv State University of Internal Affairs*

Kyrylo Zhura

*3rd year student of Faculty of Law,
Lviv State University of Internal Affairs*

Social media is any digital tool that allows users to quickly create and share content with the public. Social media encompasses a wide range of websites and apps. Some, like Twitter, specialize in sharing links and short written messages. Others, like Instagram and TikTok, are built to optimize the sharing of photos and videos.

What makes social media unique is that it is both broad and relatively uncensored. While many social media companies impose some limitations – such as taking down images that display violence or nudity – there are much fewer limitations on what someone can share than there with other means of mass communication like newspapers, radio stations, and television channels.

Anyone with internet access can sign up for a social media account. They can use that account to share whatever content they choose to, and the content they share reaches anyone who visits their page or profile.

Since social media covers so many different kinds of websites and applications, the function of these tools also varies. However, most social media sites start with a user creating a profile, usually by providing a name and an email address.

Once a profile has been created, users can create and share content. For instance, an Instagram user with a new account can take a picture and share it on their profile with a caption. In addition to creating content for their profile, social media users can find other users whose content they want to follow or comment on. Depending on the type of social media, a user may «follow» another user, add them as a «friend», or they may «subscribe» to another user's page.

Social media often uses «feeds» that allow users to scroll through content. Social media companies use algorithms, based on a user's profile data, to determine the content that appears and the order that it appears in. The feed will include content from «followed» users, as well as from entities that pay to promote their content.

There are many different types of social media, and many services could fit into multiple categories. Here are a few of the major types, along with some examples.

Social Networks

Social networks specialize in connecting and exchanging thoughts, ideas, and content with other users – often with users who share tastes and interests. Facebook and Twitter are examples of social networks. Though more professional than others, LinkedIn may be considered a social network, as well.

Media Networks

As opposed to social networks, which specialize in letting users share and exchange raw thoughts and ideas, media networks specialize in distributing content like photographs and videos. Instagram and YouTube are examples of this. A YouTube user, for example, will upload a video they've created, and other users can «like», «dislike», or comment on the video. If they enjoy the video enough, a user may choose to «subscribe» to the creator, so that new videos from that creator appear in their feed.

Discussion Networks

Discussion networks like Reddit are the ideal outlet for posts that can spark in-depth discussion among users. Users can leave detailed responses in the comment section, and other users can respond directly to those comments, allowing for conversations to grow and develop organically.

Review Networks

Review networks like Yelp and TripAdvisor add social media aspects to user reviews of products and services. Users can interact directly with those leaving reviews, as can the businesses being reviewed. While any individual can sign up for social media, social media platforms have become an important part of marketing for businesses of all sizes. The key to successful social media is to not treat it like an extra appendage but to treat it with the same care, respect, and attention you do all of your

marketing efforts. Here are some things businesses should keep in mind while using social media.

Many people operate their businesses solely through the internet, using social media platforms such as Facebook, Twitter, YouTube, etc., as their primary medium of communication. While effective, this approach does come with its own set of risks. The gains it nets are proportionate to the legal issues your business might be exposed to if not taken care of properly on time.

Some of these issues are:

1. Revealing Confidential Information

The most common yet the most dangerous legal issue with regard to social media is the disclosure of confidential information. Often times, the secrets of people's business or some valuable information regarding shares and policies may be leaked out by the employee or any other party with information.

This could pose a direct threat to the business. People may lose their business due to its downfall, or someone can overtake it using all their secret information.

The best ways to avoid this are by constantly revising the policies of company and relay it to all employees.

2. Illegal Use of Trademarks

There are two ways of using a trademark. One is the positive aspect while the other completely negative.

The positive aspect includes using the trademark of a company with its knowledge. Businesses often allow use of their trademarks which is in their knowledge. This way, their company is also getting promoted. However, the negative way is to use another business's trademark as yours or employing it as a means of making money.

The solution is that the social media sites must ensure to strictly prohibit the use of a trademark by an unauthorized user.

3. Defaming Problems

Using statements that could defame a business is another legal issue rampant on social media. Often times, the people involved in business, or those who were once the part of the business, post unethical and defaming remarks on social media. This may

sound trivial, but it can result in serious repercussions. Even anonymous posts can be traced to find out the name of the person.

4. Ambiguous Posts on Social Media

Avoiding social media today is impractical. However, because posts, statuses or tweets on social media are small length messages, they often appear ambiguous. One innocent message may be interpreted in multiple ways. This could become a serious problem for someone and his company.

Revise before making any ambiguous comment or post.

5. Illegal Use of Copyrighted Work

Unauthorized use of copyright work, such as videos, photos, articles, websites, is another common legal issue today. This is highly unethical as well as a crime, using someone else's copyrighted work without their permission.

The above issues are the top rated issues of today for businesses operating in the online environment. However, there can be many more ways to breach privacy laws through social media.

Literature:

1. Top 5 Legal Issues in Social Media // Retrieved from: <https://www.uspacenetwork.com/top-5-legal-issues-in-social-media.html>
2. What Is Social Media? // Retrieved from: <https://www.thebalancesmb.com/what-is-social-media-2890301>

ІТАЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Головач Тетяна Миколаївна

*доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Історія мови тісно пов'язана з історією народу, її культурою та звичаями. Словниковий склад мови надзвичайно швидко реагує на зміни в суспільстві, постійно збагачується в процесі його розвитку і розвитку людей – носіїв мови. Англійська мова, одна з найбільш поширених мов у світі містить велику кількість слів іншомовного походження. Суттєвим предметом обговорення є важливість запозичень та їхня роль у розвитку лексико-семантичної системи мови. Мова – це

змінне суспільне явище. Воно виникає і розвивається в процесі соціальних взаємодій між членами спільноти і варіюється крізь час [1, с. 11].

Винятково важливими в історії англійської мови були «*contact-included changes*» – зміни, які виникають в процесі контакту мов. Міжмовні контакти містять як прямі комунікації між мовцями різних мов так і непрямі мовні контакти. До прямих контактів належать захоплення та заселення чужої території, які ведуть до співіснування різних мовних груп і формування двомовної спільноти і/або «мовні зміни» різного рівня. Непрямі контакти здійснюються через вивчення іноземних мов та культурний обмін [1, с. 13].

Опрацьовуючи визначення, запропоновані різними вченими, можна з'ясувати справжню сутність запозичень. Уріель Вайнрайх (*Uriel Weinreich*) у своєму есе «*Languages in Contact, Findings and Problems*» вважає, що запозичення – це лінгвістична конструкція, де «один словниковий склад мови може втручатися в інший» [2]. Ейнар Хауген (*Einar Haugen*) у статті «*The Analysis of Linguistic Borrowing*» визначає запозичення, як «пробне відтворення в одній мові зразків попередньо виявлених в іншій» [3, с. 113–119]. Схожим до цього є дефініція Роберто Гусмані (*Roberto Gusmani*) – визначення запозичення як імітації однієї, або більше лексичних статей, що справді належать іншомовній лінгвістичній системі [4].

Слова, запозичені англійською мовою з італійської часто називають італінізми. Герман В. Галлер (*Hermann W. Haller*) визначає італінізми як лінгвістичні явища італійського походження, що увійшли в англійську мовну спадщину і розпізнаються в усному і писемному вжитку [5].

Сучасна англійська мова відображає у своєму розвитку суспільну, політичну та культурну історію англійського народу [6, с. 2]. Словниковий склад англійської мови деколи описують як космополітичний за характером [1, с. 67]. Чисельними є запозичення з романських мов (близько 72 % сучасних англійських слів є романського походження) [7, с. 12]. Італійська мова є наступною за латинською, французькою та скандинавською мовами, яким англійська завдячує великою кількістю іншомовних слів. Гаєтано Рендо (*Gaetano Rando*) зауважує, що

серед інших мов, які впливали на англійську, італійська займає п'яте місце [8, с. 25].

Точний історичний аналіз італійського культурного впливу на населення Британських островів може бути визначено з початком романського вторгнення у провінції кельтської Англії. Італійський вплив став відчутним лише з настанням доби Відродження.

У Середньовіччі ми зустрічаємо окремі випадки присутності італійської мови в англійській. У своїй літературній діяльності батько англійської поезії Дж. Чосер знайшов в Італії творче натхнення і запозичив поетичні мотиви та витонченість думок у Данте, Боккаччо та Петрарки.

Alarm (тривога), *florin* (флорин – монета), *million* (мільйон), *ducat* (дукат – монета), *lombard* (ломбард) – це слова, що увійшли в англійську мову у XIV столітті.

Спочатку слово *all'arme* було бойовим кличем, яке давало сигнал до атаки, а потім стало іменником зі значенням «сигнал небезпеки». Також було знайдено інші варіанти цього слова *alaron*, пізніше *alarum*, *alarome* та *allarum*. [7, с. 287–372]. Сьогодні *alarm* (тривога) дуже загальний термін, який використовується для позначення сигналу небезпеки чи застереження, так само як називає предмет, який дає сигнал, наприклад *an alarm clock* (будильник).

Протягом XV століття культурні відносини між Італією та Англією підтримувалися лише завдяки купцям та студентам обох країн. Та, незважаючи на це, деякі італійські слова увійшли в англійську мову через французьку. Слова *bark* (ноет. човен), *brigand* (розбійник), *dimity* (бавовняна тканина) належать до цього періоду.

Bark – слово латинського походження, яке прийшло з італійської мови в англійську, мабуть, через французьку. Слово з'явилося в англійській мові у XV столітті у двох варіантах *barque* і *barke* і стало фіксоване у XVI столітті у формі *bark*. У Середземномор'ї слово *bark* означало «великий відкритий човен з вітрилами». У французькій мові термін вживався лише у значенні «маленьке вітрильне судно», що й закріпилося в англійській мові. В. Шекспір у творі

«Венеціанський купець» (1596), Мільтон у «Втрачений Рай» (1667), Поуп у перекладі «Іліади» (1718) використовували його [10, с. 183]. Сьогодні термін *bark* існує в англійській мові, хоча у зміненій формі *boat* скандинавського походження та використовується лише як поетичне слово з первинним значенням «вітрильне судно».

Протягом XVI століття англійська література і спосіб життя були просякнуті духом італійського Відродження. Англійці часто подорожували до Італії, оглядали архітектуру і переймали не лише манери та стиль одягатися, але й італійські слова [10, с. 185]. В цей період приблизно сотня слів увійшла в англійську мову, деякі з них вже вийшли з ужитку, інші існують донині. Розглянемо деякі запозичення:

➤ Слова, що означають звання, службове становище: *race* (рід, раса) з італ. *razza* 1500 р., тепер слово є загальноживане; *partisan* (прибічник) 1555 р.; *Madonna* використовувалось, як форма звертання до жінки у творчості Шекспіра (вперше у 1584 р.), а також вживалося для опису зачіски у словосполученні *Madonna braided* (заплетений у дві коси).

➤ Звичаї, одяг: *peruke* з італ. *perucca* 1547 р.; *disgrace* (немилість) з фр. *disgracier*, італ. *disgraziare* 1549; *carnival* (карнавал) 1549 р.

➤ Предмети торгівлі: *parmesan* (сир Пармезан) з італ. *parmegiano* 1519 р.; *macaroni* з італ. *maccheroni* 1599 р.; *porcelain* з італ. *porcellano* 1530 р.

➤ Музика: *sordine* (сурдинка, муз. інструмент) 1591р.; *concert* 1598 р.

➤ Література: *sonnets* з італ. *sonetto* 1557 р.; *tercet* з італ. *terzetta* 1598 р.

Не має сумніву, що італійська література, мистецтво та традиції мали великий вплив на англійську мову та життя.

У XVII столітті ми спостерігаємо зменшення італійського впливу на англійську мову. Це пов'язано із занепадом політики в Італії. Та, незважаючи на це, деякі слова таки увійшли в англійську мову.

Capriccio (каприз) 1601 р.; *charlatan* (шахрай) з італ. *ciarlatano* 1618 р.; *parasol* з італ. *parasole* 1616 р.; *risk* з італ. *risco* 1661 р.; *attack* з італ. *attacare* 1600 р.; *stiletto* (кинджал) 1611 р.; *balcony* з італ. *balcone* 1618 р. [10, с. 191–193]. У

цьому столітті побільшало слів, що відображають суспільні звичаї, дещо менше запозичень у військовій термінології і значна кількість слів, що стосуються мистецтва, літератури та музики.

На початку XVIII італійська музика, а особливо опера, стала дуже популярною в Англії і з цим прийшла нова хвиля італійських запозичень. *Soprano* (сопрано) 1730 р.; *impresario* (імпресаріо) 1746 р.; *maestro* (маестро) 1797 р.; *pianoforte* (піаніно) 1767 р., (скорочено *piano* вперше з'явилося у 1803 р.); *viola* (альт) 1797 р.; *duetto* 1724 р.; *trio* 1724 р.; *concerto* 1730 р.; *finale* 1783 р. [10, с. 194].

У першій половині XIX століття англійська мова збагатилася різними італійськими термінами, що стосуються політики, мистецтва, літератури, назви їжі, а також значна кількість музичних інструментів (після музичної реформи Монтеверді).

- Італійське життя : *vendetta* (кривава помста) 1855 р.; *mafia* 1875 р.;
- Їжа: *rosolio* (міцний солодкий напій) 1819 р.; *spaghetti* 1882 р.; *ravioli* 1800 р.
- Музика: *cymbalo* 1779 р.; *intermezzo* 1834 р.; *pianist* 1866 р.; *studio* 1819 р.

П'ятдесяті роки XX століття є багатими на слова, що називають їжу та напої: *cappuccino*, *espresso*, *sambuca*, *pepperoni*, *pizza* [11, с. 267–317]. У світі спостерігається вражаюче відродження італійської присутності, особливо у міському оточенні. Кожний день з'являються нові італійські ресторани в таких містах як Лондон, Нью Йорк та Чикаго під назвами *Aboccaperta*, *Spaghetteria*, *Cicciolina*, *Dolce vita*. Багато кафе та ресторанів з італійськими назвами можна побачити і у Львові («Мілано», «Папероні», «Челентано»), що свідчить про вплив італійської мови та культури не лише на англійську, а й на українську мову.

Отже, італійські елементи не просто присутні в англійській мові, вони продовжують бути джерелом лексичного новаторства і стилістичної віртуозності. Італійська спадщина, починаючи з XIV століття й донині має важливе значення для англійської культури та мови, збагачуючи та розвиваючи її.

Список використаних джерел:

1. Berndt R. A History of the English Language. Leipzig: Verlag Encyclopadie, 1982. P.11.
2. Weinreich U. Languages in Contact, Findings and Problems. New York, Columbia University.
3. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. Ecology of language: Essays by Haugen Stanford University Press, 1972. P. 113–119.
4. Gusmani R. Aspetti del prestito linguistico. Napoli, Libreria Scientifica Editrice, 1973.
5. Hermann W. Haller. L'italianismo recente come l'inflesso dall'immagine italiana nella vita Americana. Coveri, L. Italiano allo specchio. Torino, 1991.
6. Baugh A.C., Cable T. A History of the English Language. London: Routledge and Kegan Paul, 1978. P. 2.
7. Strang B. A History of English. London: Methuen, 1970. P. 12.
8. Rando, G. Gli italianismi nell'inglese d'Australia. Coveri, L. Italiano allo specchio. Torino, 1991. P. 25.
9. Sidro S. Le parole italiane entrate nella lingua inglese. Atti delle Accademie delle Scienze di Torino. Classe di Scienze stanche e filologiche, 1971. P. 287–372.
10. Serjeantson, M.S. A history of Foreign Words in English. London: Routledge and Kegan Paul, 1962. P.183.
11. Pinnavaia L. The Italian Borrowings in the Oxford English Dictionary. A Lexicographical, Linguistic and Cultural Analysis. Roma: Bulzoni, 2001. P. 267–317.

МОВНА СВІДОМІСТЬ ЯК ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Єгорова Інна Володимирівна

викладач кафедри мовної підготовки

Дніпровський державний медичний університет

На сучасному етапі розвитку лінгвістики словосполучення «мовна свідомість» (далі – МС) сприймається як єдине поняття, незважаючи на те, що мова відноситься до лінгвістики, а свідомість – до психології. Побутування терміна «мовна свідомість» вказує на їх тісний взаємозв'язок, який обговорюється вченими вже протягом тривалого часу. Інколи буває достатньо складно пояснити деякі факти мовної поведінки окремої особистості або певної етнічної спільноти без урахування МС. Можна сказати, що вивчення МС є одним із найскладніших психолінгвістичних процесів, так як саме свідомість являє собою вищу форму відображення психіки, пов'язану з нейрофізіологічними механізмами функціонування когнітивної сфери людини. Оскільки становлення, формування й

розвиток свідомості відбувається тільки в мовному середовищі вербального спілкування як продукту людської діяльності й певного рівня культури, то мова є необхідною умовою існування свідомості.

Категорію свідомості одним із перших вчених почав вивчати Л. С. Виготський, який вважав, що свідомість цілісна і її потрібно розглядати через поведінку людини, а також його мовну діяльність. Дослідження людської свідомості у відриві від мови як йому здавалося неможливим: «... свідомість є взаємодія, відображення, взаємозв'язок різних систем рефлексів», це «вербалізація поведінки» [1, с. 89, 95]. Про взаємозв'язок мови та свідомості говорить і українська дослідниця О. О. Селіванова, яка погоджується з визначенням МС німецького лінгвіста Г. Ейлер: це механізм індивідуальної свідомості, що керує мовленнєвою діяльністю, формує, зберігає й перетворює мовні знаки, правила їхньої сполучуваності, вживання, погляди й установки на мову та її елементи [2, с. 95-101]. Словацький учений Я. Горецький подає МС як «інтеріоризовану систему вербальної поведінки» [3, с. 81], а російський етнолінгвіст С.Є. Никітіна пов'язує МС із поняттям тактики й стратегії мовленнєвої поведінки. А також, з такими рисами особистості, як соціальна належність, культурний статус, вік, стать, світогляд, психологічний тип тощо [4, с. 8]. Саме МС визначає спосіб мислення лінгвокультурної спільноти, відображає особливості її когнітивної діяльності, специфіку світосприйняття й світорозуміння, а також культурні цінності й доміанти. Іншими словами, будучи пов'язаною з психічною діяльністю людини, його мовою і культурою, вона відображає менталітет етносу. Більш цього, вона не тільки є відображенням менталітету, але є його складовою частиною, визначає і надає формуючий вплив. Н. Ф. Алефіренко, простежуючи зв'язок між ним і МС, зазначає, що у формуванні та репрезентації того чи іншого етнокультурного простору беруть участь як когнітивні змісти, так і мовні значення. Зокрема, формування МС особистості відбувається в тісній взаємодії з етносом і суспільною свідомістю. Учений зазначає, що «суспільна свідомість на вищому етапі свого становлення формується, головним чином, за участю лінгвокреативного мислення. Творча

інтерпретація окремих фрагментів і елементів концептуальної картини світу, осмислення їх структурних взаємозв'язків здійснюється на рівні мовної свідомості, що формує мовну картину світу особистості. У тканину сприйняття завжди вплітаються слова, знання, досвід і культура поколінь, і саме вони створюють ментальність – своєрідну форму оволодіння світом» [5, с. 84]. Також МС особистості являє собою свідоме й несвідоме, так як у виборі мовних засобів беруть участь як несвідомі механізми, так і усвідомлені дії.

МС як опосередкований мовою образ світу тієї чи іншої лінгвокультури є частиною національної свідомості, способом вербального сприйняття і відображення образу світу за допомогою психічних процесів формування і сприйняття мови, а також опосередковану мовою форму життєдіяльності етносу, механізм його адаптації до навколишнього світу [6, с. 40].

Формування МС особистості як невід'ємної частини етнічної свідомості неможливе без національної мови. Саме вона виконує інтегративну функцію в рамках певної держави в політичній, соціальній та культурній сферах життя суспільства [7, с. 160].

Підводячи підсумки сказаного, хочеться підкреслити, що МС є складним психолінгвістичним процесом і частиною когнітивної свідомості. «Заговори, щоб я тебе побачив» – цей вислів Сократа чітко відображає результат формування МС особистості та нації в цілому. Також МС є складним багат шаровим утворенням, що включає процеси сприйняття і відображення дійсності, мислення, почуття, емоції, пам'ять, а функціонування її забезпечується мовою.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. Т. 1. Вопросы теории и истории психологии / под ред. А. Р. Лурия, М. Г. Ярошевского. Москва, 1982.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 371 с.; пор. ще: Гальперин П. Я. Языковое сознание и некоторые вопросы взаимоотношения языка и мышления // Вопр. философии. 1977. № 4. С. 95-101.
3. Horecký J. Jazykové vedomie // Jazykovědný časopis. 1991. R. 42. № 2. S. 81.
4. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание. Москва, 1993. С. 8.
5. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка. Москва: Флинта: Наука, 2016. 282 с.

6. Абилюдинова Ж. Б. Языковое сознание как психолингвистический феномен // Неофилология. 2018. Т. 4, № 14. С. 33-43.
7. Сулейменова Э. Д., Шаймерденова Н. Ж. Словарь социолингвистических терминов. Алматы: Қазақ университеті, 2002. 170 с.

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ З ЕКОНОМІКОЮ

Запотічна Роксолана Андріївна

кандидат економічних наук,

викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення

Львівський державний університет внутрішніх справ

Сучасна лінгвістика все більше взаємодіє з іншими науками, проникаючи майже в усі сфери життя суспільства. У сучасному мовознавстві мову досить докладно розглянуто у зв'язку з такими науками, як психологія, соціологія, етнологія, інформатика, семіотика тощо. Соціолінгвістичні дослідження розвиваються в кількох напрямках, основними з яких є: напрям мовної політики, що ґрунтується на відповідній законодавчій базі і забезпечує функціонування мови і в ареальному аспекті, і за сферами використання; культурологічний напрям, пов'язаний з кодифікацією літературних норм, а отже, із власне мовною системою; і освітній напрям, зосереджений на викладанні мов. Однак більшість учених навіть не припускає думки, що лінгвістика, точніше соціолінгвістика, може бути пов'язана з економікою, вважаючи мову за її природою «неекономічним» феноменом. Через те досі не з'ясовано взаємозв'язку мови й економічних категорій. Економічні питання лінгвістики, за винятком праць деяких зарубіжних фахівців (переважно економістів), не були предметом вивчення ні в Україні, ні закордоном, а тому актуальним є їх розгляд.

О. Бондар у своєму дослідженні зазначає, що першим порушив питання про зв'язок мови з економічними категоріями Джекоб Маршак у статті «Економіка мови», надрукованій ще 1965 р. в журналі «Behavioral Science», але на неї не звернули належної уваги. За свідченням Ф. Гріна, Ф. Вайянкур, відгукуючись на цю публікацію, заявив, що це намагання економіста вирішити лінгвістичні питання, тобто, що цим повинні зайнятися лінгвісти, з чим Ф. Грін не

погоджувався. Ситуація змінилась у 90-х роках. Учені, знову ж таки переважно економісти, аналіз цієї проблеми розпочали зі спроби дати визначення поняттю «економіка мови». Економіка мови вивчає взаємовплив економічних і лінгвістичних процесів та економічні питання мови тісно пов'язані із соціолінгвістичними параметрами, зокрема з її комунікативною потужністю та оцінними характеристиками. Понад те, економіка мови відзначається великою інтердисциплінарною зорієнтованістю, будучи пов'язана також із політологією, соціологією, культурологією, історією тощо [1, с. 7-8].

Розвиток лінгвістики в 20-му столітті здійснив значний вплив на весь блок гуманітарних дисциплін, в тому числі і на економіку. Як зазначає Т. Лавриненко, «мова економічної науки, її значення для пояснення, розуміння та передбачення наслідків процесів, які вона відображає, визначає актуальність розвідок міжпредметних зв'язків лінгвістики та економіки, як двох сфер науки, спрямованих на вивчення діяльності людини, мовних та економічних форм її комунікації» [2, с. 69]. Ми поділяємо думку Т. Лавриненко та інших вітчизняних та іноземних науковців, які вказують на важливість вивчення економічної лексики та міжпредметних зв'язків двох наук – про мовну та економічну діяльність людини в суспільстві.

Розглядаючи економіку як комплекс теоретичних знань про принципи господарської діяльності, необхідно, в першу чергу, зупинитися на тому, на якій підставі між економікою і лінгвістикою може взагалі існувати взаємозв'язок.

Інтерес до питання взаємозв'язку економіки і лінгвістики виник переважно тому, що на зміну *homo sapiens* прийшов *homo economicus*. Економіка принципово відрізняється від інших природничих наук тим, що вона має справу не з окремою людиною, а з членом суспільства, на якого здійснюють вплив традиції, національний менталітет, політичні інститути. Предмет вивчення лінгвістики – мова – на всіх етапах свого існування нерозривно пов'язаний з суспільством. Економіка країни демонструє розвиток суспільства в цілому. Між економічними здобутками країни та її мовою існує тісний взаємозв'язок. Цей факт дозволяє

науковцям говорити про існування нової наукової дисципліни – лінгвоекономіки [3, с. 246].

Мова є відкритою системою, оскільки вона поповнюється новими елементами, що забезпечує їй здатність завжди бути комунікативно придатною в різні періоди історичного й економічного розвитку народу – носія мови. Мова відображає особливості соціальної організації суспільства. Стан мови залежить від характеру економічних формацій і форми держави. Від рівня економічного розвитку залежить і ступінь діалектного членування мови.

Ковальова Т. у своєму дослідженні вказує на те, що мова так чи інакше позначається на функціонуванні найрізноманітніших елементів економічної системи. На економічному житті відображаються тенденції розвитку мовних відносин. Про це свідчить, наприклад, історичний досвід становлення централізованих ринків за умов макросоціальних процесів розподілу праці та об'єднання великих етнополітичних формувань націй, які, безперечно, мають мовні складові [4].

Отже, процес інтеграції економіки та лінгвістики визначається змінами в житті суспільства та розвитком мови економіки. Перспективи розвитку економіки як науки багато в чому залежать від раціоналізації, упорядкування, уніфікації вже наявних понять і термінологічних систем. У предметному полі таких наук як лінгвістика та економіка, постійно перебуває людська діяльність в різних сферах суспільного життя, яка проявляється в різних формах комунікації та пошуку найбільш результативних в економічному вимірі дій.

Список використаних джерел:

1. Бондар О. 2012. Економічна вартість мови. Мова і суспільство. Випуск 3. С. 7–12.
2. Лавриненко Т. 2018. Міжпредметні зв'язки лінгвістики та економічної теорії. Збірник матеріалів IV-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ». С. 69-72.
3. Тарасевич Т. 2008. Проблемы интеграции экономики и лингвистики на современном этапе. Вестник ТГУ. Серия: Филология. Выпуск 2(58). С. 246-250.
4. Ковальова Т. 2009. Економічні чинники регулювання мовних відносин. Стратегічні пріоритети. Випуск № 2 (11). с. 135-137.

ПАРЕМІЇ ЯК ЕКСПОНЕНТИ ГЛЮТОНІЙНОГО КОДУ КУЛЬТУРИ

Колоїз Жанна Василівна

завідувач кафедри української мови

Криворізький державний педагогічний університет

Поняття «культурний код» стабілізувалося в науковому просторі, здебільшого в обширі етнолінгвістики, царини мовознавства, зорієнтованої на дослідження взаємозв'язку мови та культури (як матеріальної, так і духовної) етносу. З огляду на складові елементи термінологічної одиниці її зазвичай витлумачують як систему певних знаків (символів), що передають інформацію про матеріальні й духовні цінності тієї чи тієї лінгвокультурної спільноти і транслюють основні світоглядні орієнтири того чи того народу. Попри розмаїття підходів науковці переважно солідарні в тому, що культурний код визначає набір стереотипних образів, сприяє сприйняттю і розумінню унікальності кожної національної культури. А відтак роблять загалом успішні спроби не лише в осмисленні відповідного поняття, але й його типологізації (М. Алефіренко, Д. Гудков, В. Жайворонок, В. Красних, Л. Савченко, В. Теля, Н. Шарманова та ін.), виокремлюючи антропологічний, біоморфний, духовний, предметний, просторовий, соматичний, часовий і т. ін. різновиди. Щоправда, пропонується класифікаційна схема не є викінченою, постійно модифікується, доповнюється, вдосконалюється. Наразі об'єктом прискіпливої уваги дослідників стає так званий глютонійний (гастрономійний, кулінарний) код (Д. Большаков, Є. Капелюшник, М. Ковшова, О. Телкова, М. Толстой та ін.). Пор.: глютонія < від лат. *gluttire* означає «ковтати, поглинати».

Глютонію вважають однією з найбільш значущих сфер людського буття. І це цілком закономірно, бо, як-то кажуть: «Ми живемо не для того, щоб їсти, а їмо для того, щоб жити» (Сократ). Ця сфера стала частиною національної культури, основою концептуалізації об'єктивної дійсності, поєднує універсальні й національні культурно-символічні змісти, зумовлені звичаєвістю, обрядовістю, міфологічністю, сакральністю і т. ін., має особливе аксіологічне значення. Привабливими, небезінтересними експонентами глютонійної культури є одиниці

паремійного корпусу [1], які уналежнюють до національно маркованих елементів певної лінгвокультурної спільноти.

Глютонійний код має безпосередній стосунок до предметного й біоморфного різновидів: з одного боку, він пов'язаний із конкретними предметами (у широкому потрактуванні), які споживають, їдять і п'ють, їстівними припасами (*Перше м'ясо – свинина; перша риба – линина; Стільки смаку, як у печеному раку; Сякі-такі вареники, а все ж краще галушок; Теляче м'ясо – пів м'яса; У нас по-вашому: пироги з кашею; У нас просто: борщ, каша, третя – кваша*); з іншого, – у ньому знаходять відображення уявлення національної спільноти про продукти як об'єкти рослинного чи тваринного походження, здебільшого про світ рослин, насіння чи плоди яких використовують для харчування (*Споживай, Хведьку, то хрін, то редьку; Горох та капуста – у животі не пусто; Краще вдома горох і капуста, ніж на війні курка тлуста; Мак сім років не родив і голоду не було тощо*).

Як і глютонійні номінації загалом, так і так звані глютонійні паремії «утворюють складну структурно-семантичну парадигму, яка обіймає ряд мікропарадигм, вичленованих на підставі реалізації окремих диференційних ознак, що й зумовлює наявність розгалуженої класифікації в межах ядерної та периферійної зони» [2, с. 59]. Окрім цього, паремії не лише репрезентують відповідні реалії об'єктивної дійсності, але й дають їм оцінку, засвідчують ціннісні орієнтири народу. Наприклад: *Без хліба – не обід, без капусти – не борщ; Борщ та каша – їжа наша; Борщ без каші – удівець, каша без борщу – вдова; Благодареники за вареники: каші не їв, борщу не бачив; Вареники – божі хваленики: всякий хвалить, та не всякий зварить; Вівсяна каша сама себе хвалить, а гречану люди; Гречана каша хвалилася, ніби вона з коров'ячим маслом родилася; Від кулішу й ніг не поколишу; Галушка та лемішка – хлібу перемішка тощо*. Проілюстровані зразки містять глютонійні компоненти (*хліб, борщ, каша, капуста, вареники, куліш, галушка, лемішка*) з особливим культурно-специфічним значенням, відображають стиль життя і спосіб мислення українського етносу, що формувалися впродовж тисячоліть.

Безумовно, національне повсякчас переплітається з універсальним, адже безапеляційними залишаються твердження про єдність матеріального світу, умов життя, механізмів сприйняття дійсності і т. ін. Так, скажімо, хліб («харчовий продукт, що випікається з борошна») – це найбільш сакральний різновид їжі, символ достатку, заможності, матеріальної забезпеченості; його споживання забезпечує людину життєвою енергією, життєдайністю, «гарантує» нормальне функціонування організму. Звідси, відповідно, і переносне значення «основний життєво необхідний харчовий продукт», що зазвичай виготовляють із жита чи пшениця, які в українській традиції вважають «першим хлібом», без якого інша їжа подекуди й не корисна (пор.: *Дурне сало без хліба*). А відтак *Без хліба – не обід* означає, що таке споживання їжі є неповноцінним, не забезпечує очікуваного результату, позбавляє багатьох позитивних ознак. Друга частина проілюстрованої паремії викликає подібні асоціації: якщо борщ – це «рідка страва з посічених буряків, капусти з додаванням картоплі та різних приправ», то, вочевидь, що без основного інгредієнта – капусти – це не є український борщ, приготування якого ґрунтоване на встановлених традиціях, відбувається за прийнятим звичаєм. Без жодних сумнівів, міжкультурна комунікація внесла певні корективи: у глютонійному коді українців відповідний символ набуває атрибутивних поширювачів (*зелений борщ* – «борщ, у який замість буряків і капусти кладуть весняну зелень: щавель, лободу, шпинат»; *холодний борщ* – «холодний борщ на буряковому відварі або квасі, заправлений дрібно нарізаними овочами та прянощами»). Однак і в першому, і у другому разі – це, так би мовити, «неналежний» (не такий, який повинен бути), «несправжній» *український борщ*. Елементи «нової» культури, взаємодіючи з елементами «старої», оновлюють і водночас ускладнюють систему глютонії, видозмінюючи первинні значення її елементів, їх культурні (символічні) потенції, умови перенесення на інші денотати і т. ін. Паремійний корпус, до якого входить аналізований елемент глютонійного коду, характеризує його у відповідному плані [3, с. 51–52], актуалізує конкретні символічні значення. Пор.: *Дешеве м'ясо – поганий борщ; До борщу пан, а до м'яса сам; Добрий борщик, та малий горщик; Добрий борщ-каша, як є шматок*

м'яса; Дурниці – вареники й варяниці, інша справа борщ: хоч поганий, так до біса; Їв би борщ, та жалко, що вчора дома пообідав; Їж борщ з грибами, а держи язик за зубами; Каша – наша, батьків – борщ; Наш піддячий любить борщ гарячий, а як голодний, їсть і холодний; Що до чого, а борщ до хліба тощо. Проілюстровані паремії відбивають специфіку національного світосприйняття, етносвітогляду, а система образних і символічних смислів, пов'язаних із традиціями харчування, експонує особливий глютонійний код культури, транслює «прислівні етнокадри», що зазвичай є результатами компресії, ущільнення інформації з окремих епізодів людського життя. Такі маргінальні знаки потребують осмислення крізь призму і мови, і культури, задля адекватного потрактування змушують представника тієї чи тієї лінгвоспільноти орієнтуватися як у сфері коду (мови), так і у сфері інформації, що передає цей код (культури). У зв'язку з цим нагальною потребою залишається розв'язання проблеми відтворення, реконструкції культурних кодів, зокрема й глютонійного, з урахуванням напрацювань міфології, етнографії, фольклору, народного мистецтва і т. ін.

Усебічне дослідження глютонійного коду культури, яка законсервувала в собі архаїчні елементи світогляду, потребує парадигматичного підходу, нового і теоретичного, і практичного осмислення багатьох фактів, їх системної, порівняльно-історичної інтерпретації, спеціальної лексикографічної праці.

Список використаних джерел:

1. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія: навч. посіб. 2-е вид., стереотип. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.
2. Масляєва І. В. Назви страв у сучасному художньому мовленні: структурно-семантичний та функціонально-стилістичний аспекти : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2018. 99 с.
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ МЕТОДІВ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІНГВІСТІВ

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна

*кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної лінгвістики
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Корсунська Вікторія Валентинівна

*старший викладач кафедри психології
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Мову, як знакову систему, що є важливим констатуючим елементом психіки у процесі мовленнєвої діяльності (здатність планувати та регулювати свою поведінку) вивчає така наука, як психолінгвістика.

Термін *психолінгвістика*, вперше був використаний Н. Пронко, у статті «Мова і психолінгвістика» в США (1946 р.). До наукового вжитку цей термін увійшов лише 1953 року, на міжуніверситетському дослідницькому семінарі, у м. Блумінгтоні, який організували психологи Дж. Керролл, Ч. Осгуд та лінгвіст Т. Сібеок. Одне з найперших визначень дав в 1954 році засновник американської психолінгвістики Дж. Осгуд, згідно з яким психолінгвістика має справу з процесами кодування і декодування мовних сигналів, співвідносячи їх зі станом учасників комунікації. Відповідно, *говоріння* – це кодування смислу значенням слова, а *слухання* – це декодування того смислу, який вкладає розмовник у повідомлення.

Засновник психолінгвістики на пострадянському просторі О. Леонтьєв також дав визначення **психолінгвістики** – це наука, що вивчає процеси мовотворення, а також сприймання і формування мовлення в їх співвідношенні із системою мови. Враховуючи сказане, психолінгвістика має вивчати: *творення мовлення* (говоріння); *сприймання мовлення*; *формування мовлення* (в онтогенезі).

Предметом психолінгвістики є співвідношення особистості зі структурою і функціями мовленнєвої діяльності, з одного боку, і мовою, як головною складовою образу світу, з іншого.

Основними **завданнями** психолінгвістики як когнітивної науки є дослідження: процесів планування мовлення; механізмів та процесів сприйняття,

інтерпретації, розуміння та породження мовлення; структури та системи представлення знань індивіда і стратегії їх використання для когнітивної оброблення дискурсу; механізми засвоєння та оволодіння мовою в ході розвитку дитини; проблеми білінгвізму, перекладу та механізми оволодіння іноземною мовою.

Сучасна психолінгвістика досліджує мовлення – як вид діяльності за допомогою методів спостереження, самоспостереження, експеримент, описові методики, порівняльно-описові методики.

У нашому навчальному закладі можемо активно використовувати таку форму як тренінг (особлива форма навчання, під час якої людина максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її ситуації та індивідуальності). Серед форм навчання саме тренінг дає можливість на 90% засвоїти отриману інформацію.

Методи психолінгвістичного тренінгу можна об'єднати в декілька основних блоків: *дискусійні методи* (групова дискусія, розбір випадків із практики); *ігрові методи* (ділові, дидактичні, творчі, рольові ігри); *метод сенситивного тренінгу* (невербальні вправи, спрямовані на міжособистісну чутливість, емпатію щодо партнерів по спілкуванню, тренування саморозуміння).

У вітчизняній психолінгвістиці є розділи, пов'язані із *масовою комунікацією* (вивчає сприймання текстів радіо, газет, ефективність телебачення, вплив на свідомість людини політичних гасел, реклами), *фоносемантикою* (вивчає емоційний зміст звуків мови), *психологією граматики* (вивчає сприймання і розуміння висловів залежно від їх граматичної форми), *психологією мовлення* (вивчає механізми артикуляції, виразного промовляння слів, а також описується патологія мовлення при різних ураженнях головного мозку).

Німецький філософ та мовознавець В. Гумбольдт писав, що мова є безперервною діяльністю людського духу, що прагне перетворити звук на думку. Він вказував також на те, що мова це і частина культури, тому вона є головною

діяльністю не тільки людського, а й всього національного духу народу. Приблизно в той час, виникла концепція психології народів Х. Штейнталя, в якій дослідник закликав вивчати мову, звичаї, традиції різних народів.

Мова включає *психологічний компонент*. І. О. Бодуен де Куртене писав, що мова абсолютно психічна, її існування обумовлене психічними законами. Х. Штейнталь теж вважав, що мовознавство належить до психічних наук, а мова є частиною психології.

Мова як *умова думки*. А. Шлейхер писав, що мова – це мислення виражене звуками, проте Х. Штейнталь вважав, що слово і мислення не є тотожними. Спираючись на його ідеї О. Потебня зазначав, що мислення може існувати і без мови, хоча розглядав мовлення як акт індивідуальної творчості.

Мова як *умова спілкування*. І. О. Бодуен де Куртене вважав, що мова перш за все необхідна для спілкування. Однак, на думку В. Гумбольдта, особливості спілкування, полягають у тому, що той, хто говорить і той, хто слухає розуміє предмет спілкування по-різному, вкладаючи свій індивідуальний зміст.

Мова регулює *діяльність людини*. Відомий американський лінгвіст Л. Блумфільд застосовує біхевіористський підхід, вважаючи, що люди, які взаємодіють, можуть впливати один на одного за допомогою практичних і мовленнєвих стимулів. На його думку, мова є засобом вирішення практичних завдань і її основна функція – це регуляція діяльності людини.

Із важливих праць періоду радянської психолінгвістики варто відзначити роботи Л. Щерби, який розглядав три **аспекти мови**: *мовну систему* (словник, граматику); *мовленнєву діяльність* (процес говоріння і слухання); *мовний матеріал* (тексти, література, рукописи). Окремо зазначалося, що мовленнєва діяльність включена в інші види діяльності людини, і сама по собі не є самостійним видом.

На розвиток сучасної психолінгвістики великий вплив мала трансформаційно-генеративна граматику Н. Хомського, який розрізняв *мовну здатність* та *мовну активність*, а також висунув тезу, що здібність людини до засвоєння мови є вродженою.

Однією з головних у психолінгвістиці є проблема структури і функціонування мовної здатності. Вивчення проблеми мовної здатності вимагає усунути протиставлення між мовою і мовленням, лінгвістикою і психологією. Це зумовлено: потребами удосконалення теорії і методики вивчення рідної та іноземної мов; потребами здійснення мовного впливу на людину засобами масової інформації, агітації і пропаганди; потребами створення штучних інформаційно-пошукових і машинних мов тощо [1, с. 44.]. Труднощі виникають у процесі спілкування, коли зустрічаються різні людські досвіди, виявляючи різницю культур реагування на думки і переживання людей.

Спілкування як процес має мету: віднайти спільне та цінне у досвіді сторін. Адже щоразу запереченню піддається не лише певна частка досвіду, але і частка ества його носія: його наміри, уподобання, ідеали тощо. Моральна цінність спілкування у його процесуальності (діалогічності, спрямованості на спільний пошук істини), що є рухом до усвідомлення людиною себе через іншу і завдяки іншій.

Спроби віднайдення шляхів подолання труднощів, що виникають у процесі спілкування, характерні для гуманістичної гілки філософії. Вона виходить з того, що людині достатньо знати шляхи до добра, щоб діяти згідно із законами розумного, а отже, морально доброго (Е. Кант). У сучасній філософії проблема спілкування Я і ТИ набула провідного значення (Ф. Ніцше, М. Бубер).

Л. Колберг визначив три рівні процесу розвитку особи:

Перший (вік до семи років) – дитина не здатна оцінити власні вчинки згідно з поняттям моралі, а оцінює їх залежно від того, вдалося їй уникнути покарання чи заслужити заохочення. Відсутність соціального досвіду є причиною відсутності у дітей культури реагування на власні вчинки, а, отже, і культури спілкування. Однак, дорослі схильні бачити у відсутності самооцінки лише дитячий егоїзм.

Другий (від 13 років – до періоду зрілості) – при виборі вчинку людина керується думкою середовища: схвалить воно вчинок, чи ні, а також тим, як вона буде виглядати в очах інших.

Третій (період зрілості) – на основі виробленої здатності соціальних взаємодій, а також виховання, що налаштовує на знання закономірного в стосунках, особа виробляє оптимальні, з позицій зрілості досвіду, відносини з навколишнім світом.

Сучасна теоретична підготовка фахівців, досліджуючи комплекс чинників, що впливають на якість спілкування, бере до уваги не лише вербальні його форми, але також міміку, жестикуляцію. Ось тут відбувається взаємодія психолінгвістики із соціонікою, предметом вивчення якої є закономірності людського спілкування, що розглядаються як механізм взаємодій різних і цілком конкретних інформаційно-психічних структур.

Значущою проблемою сучасної психолінгвістики є систематизація методів психолінгвістики, запропонована в Петренка (1997):

1. Метод суб'єктивних градацій (шкал) – У. Гуденаф, С. Рубінштейн, О. Клименко – досліджується семантична близькість слів однієї тематичної групи. Простий і прямий метод отримання матриці семантичної схожості, що ставить перед респондентами завдання оцінити «схожість значень» через певну ірадуальну шкалу, яка може бути, зокрема, п'ятизначною, десятизначною (Клименко 1970).

2. Асоціативний експеримент – детально описаний у роботах Дж. Діза (1962; 1964), Дж. Діксона і Дж. Хортон (1968), О.О. Леонтєва, О.О. Брудного – пі бір асоціатів щодо пропонованих слів-стимулів. На думку В. Ф. Петренка (1983), є найрозвиненішою технікою семантичного аналізу;

3. Метод семантичного диференціалу (СД) – розроблений Ч. Осгудом та його колегами з метою об'єктивного «вимірювання» значення (1957). Є побудовою семантичних просторів, комбінацією процедур ппсалювання і метода контрольованих асоціацій. СД вигідно відрізняється від асоціативних методів більшою компактністю й легкістю статистичної обробки даних. Асоціації за принципом мовленнєвих штампів, римовочних асоціацій виключені.

4. Метод семантичного радикалу (СР) (Лурія, Виноградова 1971) – належить до розряду умовно-рефлекторних, де критерієм семантичної близькості

досліджуваних об'єктів є перенесення умовно-рефлекторної реакції з одного об'єкта на інший, семантично з ним непов'язаний.

5. Метод підстановки або дистрибутивно-трансформаційний метод (Н. Хомський, Дж. Фодор, Дж. Кати, С. Джонс). При використанні цього методу висновок про можливість заміни одного слова іншим у певному контексті роблять самі респонденти. Як правило, метод використовується для семантичного аналізу досить вузьких груп лексики, де він застосовується для виділення смислових нюансів англійських синонімів. Його модифікацією є метод незакінчених речень, речень із пропусками, де заповнення неповної ланки взаємозамінними словами свідчить про семантичну близькість цих слів.

6. Метод класифікацій, розроблений Дж. Міллером (1969, 1971), ґрунтується на припущенні, що форми класифікації матеріалу відповідають внутрішнім семантичним зв'язкам цього матеріалу й структура цих зв'язків може відбиватися у процедурах класифікації.

7. Методи непрямого опосередкованого дослідження семантики представляють методи, в яких установлення семантичних зв'язків досліджуваного матеріалу здійснюється опосередковано, через характер та особливості протікання психічних процесів переробки цього матеріалу, таких, наприклад, як вербальне навчання, запам'ятовування та розпізнання, переключення уваги і т.п. (Петренко 1983).

8. Психолінгвістичні методи дослідження фоносемантичних характеристик слів (Левицький 1973; 1989), психографологічних особливостей писемного мовлення (Кришов, Маничев 1997), де встановлюється особистий стиль репрезентації інформації респондентами, зважаючи на довжину речень, кількість ужитих знаменних слів, коефіцієнт емболії, коефіцієнт службових слів тощо.

Метод психолінгвістичного аналізу (ПЛА) тексту/дискурсу спрямований на дослідження вербальних характеристик текстів. До уваги беруться такі показники: обсяг тексту; кількість речень; їх середній розмір; коефіцієнт лексичної різноманітності; коефіцієнт агресивності/ дієслівності; коефіцієнт логічної зв'язності; коефіцієнт емболії.

За допомогою психолінгвістичного методу вдалося встановити взаємозв'язок між мовленням і психологічними рисами особистостей людей-маніяків, віднайти спільні та відмінні риси людей і переконатися, наскільки співпадають результати дослідження психологічного стану людини із його соціальним образом, зображеним у ЗМІ. Подальшою перспективою досліджень буде вивчення дискурсу персонажів-маніяків за допомогою інших психолінгвістичних методів.

Список використаних джерел:

1. Мова і культура: монографія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, П. Є. Гриценко та ін. Київ: Наукова думка, 1986. 184 с.

ВИКОРИСТАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ У ФОРМУВАННІ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

Кривуля Валентина Олексіївна

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Сучасна професійна підготовка фахівців передбачає участь їх у міжнародних проєктах, публічному управлінні та адмініструванні в різних економічних галузях. Насамперед, треба при професійній підготовці фахівця розвивати його не тільки професійні навички і вміння спілкуватися з майбутніми клієнтами, а також удосконалювати комунікативні та лінгвосоціокультурні навички і знання з різних іноземних мов. Професійне і культурне спілкування фахівця та його мовленнєва культура на всіх рівнях німецькою мовою дозволяє бути максимально переконливими фахівцями та допомагає найбільш компетентно і влучно аргументувати свою думку, знаходити та використовувати саме ті мовні засоби, які розвиває лінгвосоціокультурна компетентність при ухваленні міжнародних проєктів та при підписанні договорів. Німецькомовні автентичні тексти використовуються в навчальному процесі фахівців, як багате джерело про країну, її культурні знання іноземної мови та безумовно є матеріалом у формуванні лінгвосоціокультурної компетентності.

Варто зазначити, що ми розуміємо під поняттям автентичний текст (з англ. «authentic») – справжній, що базується на першоджерелі. Важливого значення набувають саме автентичні тексти, бо містять інформацію подану закордонними виданнями, супровід озвучену представниками іншомовної спільноти, тобто носіями мови. Саме в автентичних текстах можна знайти еквіваленти та визначення тих чи інших термінів з фаху, адже «Іноземна мова професійного спрямування» виступає не лише самостійною дисципліною у вищій школі, але й допоміжною дисципліною для повноцінного оволодіння фахом [1].

Дослідження в галузі прикладної лінгвістики дозволили використовувати термін «текст», як «опис» комунікативних одиниць, що розглядають вживання мови в закінченому результаті комунікативної діяльності людини і обмежують об'єкт аналізу межами самого тексту. При цьому розумінні ми зустрічаємося з досвідом людини, його сприйняттям світу і його оцінкою. Також текст характеризується як об'єкт, взятий у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними та іншими факторами. Сформована міжкультурна компетенція дозволяє виявити в тексті, зрозуміти і проаналізувати усі екстралінгвістичні фактори з позиції представника німецької культури [2].

Метою нашого дослідження є використання німецькомовних автентичних текстів у формуванні лінгвосоціокультурної компетентності фахівців у вищому навчальному закладі при оволодінні німецької мови. Використання автентичних текстів фахового спрямування сприяє засвоєнню майбутніми фахівцями відповідної фахової лексики, використання певних граматичних конструкцій при побудові речень. Опрацьовуючи текст та виконуючи відповідні завдання студенти мають можливість тренувати свою зорову пам'ять та навички письма, що є також надзвичайно важливим у підготовці майбутнього фахівця. На наш погляд, лінгвосоціокультурна компетенція фахівців проявляється, як на рівні усного мовлення, так і в процесі писемного мовлення (робота над автентичними текстами, які носять як побудовий так і соціальний характер). Це німецькі тексти які дають можливість фахівцям дізнатися про культуру, культурні пам'ятники,

історичні дані про селища та міста, архітектуру, економіку, міжнародні відносини держави мову, яку вивчають студенти [3].

На заняттях з німецької мови приділяється увага також по створенню різножанрової документації, а саме: написання автобіографії, запит на нове робоче місце, відпочинок та бронювання готелю, придбання авіа- і залізничних квитків тощо. Необхідно розвивати у студентів постійну увагу до культури мови й мовлення, оскільки мова людини є відбиттям її мислення, духовного розвитку, свідченням освітнього, культурного рівня і загального розвитку особистості. Фахівець вищої освіти сьогодення повинен бути конкурентноспроможним в умовах динамічних соціальних перетворень, здатним до самоосвіти, самовдосконалення, що не уявляється можливим без глибоких знань культури Німеччини. Постійний розвиток німецької мови дозволяє можливість для оволодіння новою інформацією про розвиток країни, її культури та національних звичаїв, які надаються в конкретних автентичних текстах [4].

Використання в німецьких автентичних тестах різноманітних мовних засобів, неологізмів та архаїзмів розширяє мовні здібності майбутніх фахівців в їх професійній діяльності при роботі з електронними носіями, та в усній співбесіді іноземних партнерів.

Таким чином, сформована лінгвосоціокультурна компетентність фахівця дозволяє виявити в автентичному німецькомовному тексті усі екстралінгвістичні фактори з позиції представника німецької культури. Розгляд категорії тексту приводить до висновку про те, що в процесі розуміння німецькомовного автентичного тексту виявляється його змістовний і культурний контекст. Фахівець, який читає текст, сприймає його як відображення культури Німеччини. Автентичний текст дає можливість фахівцю поповнити свій мовний запас знань відповідними мовними одиницями та поняттями, що мають національно-культурне забарвлення.

Список використаних джерел:

1. Сукманюк І. П. Значення міжнародної співпраці у формуванні іншомовної комунікативної компетенції // Мова та мовлення: лінгвокультурологічний,

- комунікативний та дидактичний аспекти. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський, 2019, С. 199 –202.
2. Марчук В. П. Сутність понять «текст» і «дискурс» у контексті формування соціокультурної компетенції // Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський, 2019, С. 184 –186.
3. Баракатова Н. А. Комунікативні компетенції як складники професійної культури державного службовця // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти. Матеріали міжнародної наукової конференції, Дніпро 2019, С. 304 –305.
4. Доценко Л. З., Грищук І. А. Роль лінгвосоціокультурного компонента у підвищенні ефективності викладання іноземної мови у ВНЗ спортивного профілю // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти. Матеріали міжнародної наукової конференції, Дніпро 2019, С. 311 –312.

АДВОКАТ ТА ЙОГО МОВА

Лисак Сергій Олександрович

аспірант третього року навчання кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, адвокат, начальник управління «Дніпровська міжрегіональна ресурсно-комунікаційна платформа» Координаційного центру з надання правової допомоги, Голова секції захисту прав людини в кримінальному процесі Комітету захисту прав людини Національної асоціації адвокатів України

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1, ст. 6] передбачає низку вимог до здобувачів права на займання адвокатською діяльністю і однією з них є обов'язкове володіння українською мовою.

Так, обов'язковість володіння мовою в юридичній професії для когось стала викликом, для когось буденністю. Юридична спільнота відреагувала по-різному, але виконання закону стало нормою, принаймні в судовому процесі та під час укладання документів. Юристи, які обіймають посади як на державній службі, так і приватні правники прийняли нові умови роботи та, хто самотужки, хто за допомогою фахівців, здобули необхідних знань і навичок щодо українського правопису.

Знання мови, як і її використання в юридичній професії, стало прямим віддзеркаленням загального стану речей щодо використання української мови в

формальному спілкуванні та використання інших мов в неформальному спілкуванні юристів, принаймні в центральній та східній Україні.

Небажання використовувати державну мову в неформальному спілкуванні та спілкування з клієнтами тією мовою, якою вони звертаються, призводить до тієї ситуації, коли адвокат стає двомовним і часто у своїх реченнях при офіційних виступах використовує запозичені слова або суржик чи взагалі переходить на іноземну мову.

Такі переходи від однієї мови до другої та використання запозичених слів від інших мов стає нормою, також адвокати, в залежності від спеціалізації, вкрапляють до своїх речень спеціальну юридичну термінологію, іноземні слова, суржик, аббревіатури назв установ, слова зі злодійського жаргону тощо.

Якщо пересічна людина, яка звернулася до адвоката з проханням роз'яснити їй як вийти з певної життєвої ситуації, які ризики та нюанси її чекають на шляху їх подолання, почує від адвоката відповідь де будуть наявні всі ті деталі, про які я говорив вище, людина змушена перепитувати та просити роз'яснити, що хотів сказати адвокат і це не зменшить час спілкування та не полегшить комунікацію клієнта та адвоката.

Юридична ділова мова, як і будь-яка професійна технічна мова, є дещо складною для розуміння пересічного громадянина. Адвокат, який не використовує у своїй не професійній діяльності при неформальному спілкуванні українську мову, приречений у своєму спілкуванні вагатись від професійної сухої термінологічної мови в офіційній роботі до суржику в неофіційному спілкуванні.

Адвокату у своїй діяльності часто приходиться використовувати ораторське мистецтво, його навички в цій частині його роботи говорять про нього як про спеціаліста: як адвокат привертає увагу слухачів, як тримає їх та веде своєю промовою при цьому аргументуючи та наводячи факти, спростовуючи аргументи опонентів, наводячи приклади повинен впливати своїми словами на свідомість та почуття слухачів. За його роботою споглядає його клієнт та оцінює його [2].

Мова адвоката говорить про його освіченість. Слова та речення, які він використовує, говорять про його розум та вміння його використовувати, бажання

та дії щодо наведення ладу у своїй мові призводить до наведення ладу в думках діях та зменшує час на спілкування з клієнтами, колегами та опонентами. Цей вивільнений час можна витратити на саморозвиток та плекання рідної мови.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про адвокатуру та адвокатську діяльність, 5 липня 2012 року № 5076-VI, зі зм. внес. зг. Законами 17.06.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 19.04.2021).
2. Трунов И. Л. Искусство речи в суде присяжных : учеб.-практич. пособие / И. Л. Трунов, В. В. Мельник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва.: Юрайт, 2011. 662 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України, 13 квітня 2012 року № 4651-VI, зі зм. внес. зг. Законами 18.02.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 19.04.2021).

LEGAL LINGUISTICS AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

Nahorna Yuliia

*senior lecturer of Applied Linguistics Department
Dnipro Humanitarian University*

Language is not only a single, holistic, complex system of signs, which serves to name objects, phenomena of objective reality and concepts, as well as a means of communication, exchange of ideas and formation of ideas [8, p. 7].

Today the communicative and information state of society is a determining factor of economic and social development and scientific substantiation of language norms is key for any society, especially when they concern «the rule of law, protection of human and civil rights, introduction of forms of public life». That is why the development of the philological basis of jurisprudence becomes important [10, p.129].

The development of scientific thought in the late twentieth and early twenty-first centuries is characterized not only by processes of differentiation but also by the integration of sciences. The consequence of such processes is that at the junction of individual branches there are new sciences, such as chemical physics, mathematical logic, economic geography, military psychology, technical aesthetics, etc., which indicates that today there are virtually no such branches of knowledge, which would not include sciences that arose at the junction of two industries. This fully applies to the

philological and legal branches of science, at the junction of which legal linguistics legal linguistics arose and develops [11, p. 31].

If linguistics is the science of language, its structure, essence, functioning and development [6, p. 21], jurisprudence – the science of objective laws of development of the state and law, their place and role in public life [4, p. 46], legal linguistics is an interdisciplinary science of the role and functions of language in legal theory and practice. The object of legal linguistics is the language that functions in the field of legal science and education, lawmaking, law enforcement practice and justice [11, p. 32].

The need to conduct a comprehensive study of the law, the authorities in their relationship with language, culture, society is the basis for the need to apply the methodological tools of jurisprudence and linguistics. The analysis of directions and prospects of development of legal linguistics is actual. The problem of formation of legal linguistics as a science was studied by such researchers as Yu. F. Pradid [12], L.M. Pelepeichenko [9], I.B. Stern [15], M. Antonovich [2], N. Artykutsa [3], O. Kopylenko [7], Z. Trostyuk [13], I. Filipchuk [14] and others.

Based on the above, we can determine that the purpose of this article is a general analysis of legal linguistics and prospects for its development.

Legal linguistics or jurislguistics is a fairly new field of linguistics, which lies at the junction of language and law and thus has an interdisciplinary nature. It should be noted that both lawyers and linguists have been dealing with the relationship between law and language for a long time. Even the lawyers of Ancient Rome formulated the provision that «the law can and should be defined», reflected in it the task that is designed to solve legal linguistics, namely – to make the legal text accurate in content and at the same time clear [1, p. 25].

The term «legal linguistics» was proposed in 1999 by the research team of the Laboratory of Legal Linguistics and Speech Development of the Regional Association of Linguistic Experts and Teachers («Lexis»). This area explores the linguistic manifestations of law (linguistics), the functioning of language in the field of law.

In Ukraine, the first studies in the field of legal linguistics were conducted by such researchers as V.M. Demchenko, I.B. Ivanova, S.P. Kravchenko, V.O. Navrotsky,

Y.F. Pradid, Ya. Radetskaya, Z.O. Trostyuk , L.M. Pelepeichenko, V.V. Posmitna. The directions of the first researches were legal problems and language problems of law.

Today, the problems of works on legal linguistics in our country are: the study of the nature, functions and specifics of the language of law, genre and stylistic varieties of the language of lawmaking and justice. The focus is on the history of the language of jurisprudence, which includes terminology, lexicography, textology and stylistics. Comparative legal linguistics and forensic linguistics are also developing. Recently, rules for the use of language tools in jurisprudence and lawmaking have been developed, the use of language units is being optimized in accordance with the situation, professional and communicative needs, which makes the activities of lawyers more effective. Modern legal linguistics in Ukraine is focused on the study of linguistic space, which includes linguistic examination of legal documents, recommendations for drafting laws and other regulations, research in the field of legal translation, forensic research to determine language strategy and tactics [5, p. 19].

English law is also studied by linguists and lawyers. The main subject of study of American and English jurists and linguists is the language and style of legal documents. The main topics are linguistic expertise in court proceedings, communication problems at the police inquiry stage, where opposing communication strategies are often used, the role of legal interpreters at trial and pre-trial stages in the process, problems of judges' language comprehension and jury instructions. Particular attention is paid to the role of the translator in legal matters, because it is the translator who is the mediator not only for the two languages and cultures, but also for different social spheres. The result of the translator's lack of special knowledge, both linguistic and legal, is the so-called literal translation, namely: free translation, substitution of official business vocabulary terms with commonly used words, replacement of word lists with one general term, abuse of transcription of words that already have equivalents in the language of translation, omission of important information. The urgency of this issue led to the appearance in 2002 of the collection «Language in the Legal Process» [16], consisting of articles by American and English lawyers, linguists, judges and court translators and which clearly shows the current state and prospects of American and English legal linguistics.

One of the central themes in the research of German linguists (O. Girkevidel, B. Eckart, A. Schnitzer) is the question of what causes obstacles in communication between lawyers and non-lawyers. Researchers conclude that obstacles to communication using the language of law are caused not so much by a lack of understanding of narrowly specialized terms, as social reasons [5, p. 20].

The above gives grounds to assert that legal linguistics is a young interdisciplinary science that is just beginning to develop in the world in general and in Ukraine in particular. The questions it studies are multifaced and difficult. Some of them require both legal and linguistic competence, others – a deep theoretical understanding and practical development. However, we can conclude that the state of legal linguistics as a science is at the stage of active research on the language of law around the world.

Further scientific research should be conditioned by the need to generalize research on issues at the intersection of law and linguistics, substantiate the status of legal linguistics as a separate science, which has its subject and object of study, effective use of linguistic knowledge in lawmaking and law enforcement practice.

Bibliography:

1. Антонович М. М. Законодавство України та зарубіжних країн щодо статусу державної мови (порівняльний аспект) // Право України. 1999. № 6. С. 73–74.
2. Артикуца Н. В. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права // Право України. 1997. № 12. С. 58–60.
3. Бобровник С. В. Правознавство // Юридична енциклопедія: В 6 т. Київ, 2003. Т. 5. С. 46.
4. Діомідова О. Ю. Сучасна юридична лінгвістика: перспективи розвитку // Мова і суспільство. 2014. Випуск 5. С. 18–22.
5. Карпенко Ю. О. Мовознавство // Українська мова : Енциклопедія / Редкол.: Руса нівський В. М., Тараненко О. О. (співголови). 3-є вид., зі змінами і доповненнями. Київ, 2007. С. 381.
6. Копиленко О. І. Мовні проблеми в українській політичній думці та законодавстві 1917–1920 рр. // Право України. 1998. № 9. С. 44–48.
7. Мацюк З. О., Станкевич Н. І. Українська мова професійного спілкування. 2-е вид. Київ: Каравела, 2008. 352 с.
8. Пелепейченко Л. Н. Основи теорії мовної комунікації / Л. Н. Пелепейченко. Харків: Акад. ВВ МВС України, 2007.
9. Перекладацькі проблеми в контексті зв'язків мови та права: [мова права; англо-український переклад юридичних документів] / З. В. Партико, Ю. Ю. Саплін, С. М. Опрятний // Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки:

Науково-виробничий журнал / Видавець: Гуманітар. ун-т «Запорізький ін-т державного та муніципального управління». 2009. 1-2. С.129-132.

10. Прадід Ю. Ф. // Мовознавство: Науково-теор. журнал Ін-ту мовознавства ім.О.О.Потебні / Ін-т мовознавства ім.О.О.Потебні НАН України, Укр. мовно-інформаційний фонд НАН України. 2011. 2. С.31-37.

11. Прадід Ю. Ф. Юридична лінгвістика та деякі актуальні проблеми законодавчої практики / Ю. Ф. Прадід // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України. 2002 Вип. 1. С. 120–126.

12. Тростюк З. А. Щодо назв у понятійному апараті Особливої частини Кримінального кодексу України // Право України. 1999. № 12. С. 77–80.

13. Філіпчук І. А. Українська мова правові проблеми // Право України. 1996. № 7. С. 47–50.

14. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник / І. Б. Штерн. Київ: АртЕк, 1998. С. 191–193.

15. Language in the Legal Process/Ed. By J. Cotterill. N. Y.: Palgrave Macmillian Ltd., 2002 276 p.

INDIVIDUALIZATION OF TEACHING

Pakulova Tetiana

*senior lecturer of Applied Linguistics Department
Dnipro Humanitarian University*

The management of students' individual work in higher educational institutions is one of the opportunities for self-actualization and self-realization of the individual. Independent work is the most common form of work with students online and offline, when the teacher cooperates with them individually. The urgency of the issue is related to the need for harmonious development of personality and the need to get a qualified and interested in their work specialists.

While working at the topic of personality-oriented learning, foreign and domestic scientists have considered many problems. These are, in particular, American scientists: E. Thorens, J. Landram, S. Kepplen; domestic researchers: O. Kulchytska, N. Shumakova, I. Voloshchuk, V. Shepotko and others.

Independent work is a necessary and essential component of the student's learning process, which allows an individual approach to teaching. For its successful implementation it is necessary for it to be planned and controlled by teachers, as well as to plan the amount of independent work in the curricula of occupations by the profiled

departments. Independent work does not only support discipline, but also contributes to the formation of educational and professional competence, the ability to take responsibility and solve problems independently, find solutions and find out the way out from crisis situations.

Forms of independent students' work are as follows: special types of homework, which are in some way controlled by teachers; scientific work (course, bachelor's and master's theses, scientific articles). These types of work help develop creative thinking. The main thing is that there was enough time for this work. When a student is set up for a long, in-depth study of the topic being studied, he or she should not be limited in anything, and this requires flexibility in the use of time and resources.

Individualization of independent work forms such qualification characteristics as the ability to predict the situation and actively influence it, the independence of assessments. An important factor is the teacher's support of all student initiatives.

Training a new type of specialist requires the creation of conditions under which students will be able to realize their intellectual, artistic, creative, leadership abilities. Therefore, it is very important to give the output of independence, which forms creative abilities, develops self-determination of individuals and groups, generates dialectical thinking, promotes communication.

In this regard, it is necessary for teachers of higher educational institutions to master intensive methods of acquiring knowledge by students, to strengthen the aspect of the relevance of scientific research.

Thus, the individualization of independent work is the leading direction of the organization of educational activities necessary to obtain a qualified and interested in their work specialist.

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА ТА СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Подворчан Алла Зеновіївна

*старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Аналіз ситуації, яка сьогодні склалася в структурі вищої освіти, дозволяє визначити прикладну лінгвістику як особливий напрям у педагогіці вищої школи. Загальноприйнятим є поділ лінгвістики на теоретичну і прикладну.

У науці традиційно до прикладної лінгвістики відносять застосування математичних і комп'ютерних методів для вирішення різних завдань, в основному пов'язаних з проблемами обробки тексту в різних автоматизованих системах чи, взагалі, як до додатка лінгвістичних знань в інших сферах діяльності.

Результати прикладних лінгвістичних досліджень та інформаційних лінгвістичних технологій є важливою складовою ресурсів високотехнологічного освітнього середовища, яке розглядається як сукупність умов реалізації навчального процесу та є сучасною та інноваційною тільки тоді, коли забезпечує не тільки професійну і наукову діяльність викладачів, але і підтримку самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Освітнє середовище сучасного вищого навчального закладу є стійкою функціональною інфраструктурою. Вона повинна бути організована на належному матеріально-технічному рівні (спеціальні програми для роботи з аудіо- та відеорядом, у тому числі як для усного, так і для писемного мовлення, спеціалізовані лінгвістичні програмні засоби) та інформаційно-методично (системи пошуку та обробки інформації, електронні підручники, навчально-методичні комплекси, електронні освітні ресурси, репозитарії тощо) [1].

Завдання створення високопродуктивного освітнього середовища у сучасному закладі вищої освіти взаємодіє з тими завданнями, вирішення яких необхідне для інноваційного розвитку. Відповідно, виникає необхідність вивчення потенціалу та особливостей професійних і лінгвістичних ресурсів, які можуть бути створені методами і засобами прикладної лінгвістики.

Варто зосередити увагу спеціалістів та здобувачів вищої освіти на тому, які прикладні лінгвістичні дослідження лежать в основі всього сучасного спектру інформаційних ресурсів – баз даних і знань різного об'єму, рівня та призначення. Сучасна прикладна лінгвістика та численні напрямки фундаментальних і прикладних досліджень, які використовують її результати, потребують спеціальних методів та засобів для уточнення і опису систем понять різних предметних сфер, для створення наборів метаданих або для розроблення зручних і якісних пошукових пристроїв [2].

Основною тенденцією сучасних систем опрацювання інформації є інтеграція знань, які накопичуються у різноманітних базах. Знання, які отримують із тексту, є більшими за своєю формою, і способи їх подання цілком звичні будь-якому користувачеві інформаційних систем.

Можна виокремити такі види ресурсів, які доречно організувати як бази даних, необхідних для підтримки діяльності різних користувачів у сучасному освітньому просторі, а саме:

- комплекс систем навчання і тестування у межах різних освітніх програм та видів самостійної роботи;

- база перекладів наукових текстів, які використовуються у процесі навчання, самостійної роботи та підготовки до іспитів з іноземних мов на різних факультетах і різних рівнях навчання;

- багатофункціональна і багатомовна база перекладних словників, оперативно підтримувана і оновлювана у межах навчання іноземних мов та наукової діяльності аспірантів і викладачів, вузькоорієнтована на різні галузі знань, залежно від цілей і завдання факультетів;

- база повнотекстових корпусів, що містить навчальні та наукові тексти, отримані з фондів бібліотек, корпусу проблемно-орієнтованих текстів, структурованих за дисциплінами та напрямиами освітньої діяльності, фонду навчальних ресурсів;

– база електронних підручників і навчальних посібників, освітніх програм і навчально-методичних комплектів до них; електронні версії джерел предметно-орієнтованої інформації, об'єктів культурної спадщини;

– база засобів підтримки автоматизації аналізу текстів, яка містить програмні комплекси для автоматичного перекладу, інформаційного пошуку, реферування, вилучення термінології.

Сучасне високотехнологічне освітнє середовище та нові стандарти змінюють не лише систему відносин «студент – викладач», але й вимагають усвідомлення нової педагогічної ситуації та розробки відповідних їй електронних ресурсів, систем їх підтримки та керування, а також принципів і методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Беляева Л. Н., Демчук О. В., Ефремова А. Н. Компьютерные лингвистические ресурсы в современной образовательной среде // Труды Казанской школы по компьютерной и когнитивной лингвистике. TEL 2014. Казань, 2014. С. 28-34.
2. Носкова Т. Н. Сетевая образовательная коммуникация. СПб: изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2011. 178 с.

«КРУТО, ЧУВАК, ПРИКОЛЬНО ... БЛІН!...»

Поповський Анатолій Михайлович

професор кафедри українознавства та іноземних мов

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Питання розвитку української мови та культури було і є на сьогодні відкритим і вельми заполітизованим у нашому державотворчому процесі. Долаючи шалений спротив заповзятих як зайшлих, так і своїх прихильників «русского мира» за роки розбудови суверенітету, Верховна Рада України врешті-решт 2019 року спромоглася таки проголосувати за давноочікуваний українцями новий закон про мову. Але схвалити його – це одна річ, а створити для нього реальні умови впровадження в життя – інша. Справу добру зроблено й пущено на самоплив: забули керманичі про те, що реалізація його вимагає не тільки проголошення, а й вельми ретельного контролю за виконанням і конкретного юридичного захисту.

Демократична українська людність, незважаючи на численні офіційні й неофіційні та репресивні дії щодо заборони рідної мови царською Росією і СРСР, понад три з половиною століття веде боротьбу за право повноцінного розвитку української мови та культури. Сучасне покоління є яскравим свідченням тих успадкованих тривалих колонізаційних асимілятивних впливів русифікації і європейської орієнтації в сьогоденному глобалізаційному світі.

У суверенній Україні про загрозу мовного засмічування іноземними запозиченнями, деформацією українських прізвищ та продукування своїх мовних покручів постійно застерігають провідні мовознавці – П. Гриценко, Я. Винницький-Радевич, Л. Масенко, О. Пономарів, О. Сербенська, науковці – Н. Вірченко, В. Явір; діячі культури – В. Карпенко, В. Крищенко, А. Матвієнко, О. Скрипка, Л. Ніцой, В. Яворівський; народний депутат України Олег Медуніця, таксист м. Києва Андрій Бондарчук, колишній керівник м. Дебальцево; педагоги середніх і вищих навчальних закладів та ін. Реакція на це державних мужів лишилася байдужою, як у байці І. Крилова «Кіт і кухар».

Методи асиміляції численних етносів колишнього СРСР щоденно удосконалюються ідеологами Кремля та їхніми сучасними поплічниками-п'ятиколонниками в українському суспільстві. Така собі розважальна *штенсельо-тарапуньківщина*, виплекана радянськими діячами культури міцно вкоренилася в практиці українських засобів масової інформації – телебаченні, радіо, пресі й породила мовний паралелізм – благодатний ґрунт для суржика. У Дніпрі, як констатує Діана Кречетова, депутати навіть придумали «східно-українську мову» прямо на засіданні міської ради, де один із них почав говорити на «східно-українській мові», попри регламент, який передбачає, що виступи держслужбовців на сесії мають бути українською мовою (варто зазначити, що під «східно-українською» мається на увазі російська мова):

«Доброго дня, шановні колеги. Если можно, я буквально пару слов на восточно-украинском. Я рассматривал заседание сессии областного совета как место, где решаются действительно хозяйственные вопросы и проблемы, которые беспокоят жителей нашей области. Я полностью согласен с тем, что

необходимо решать те вопросы, которые поднял Валентин Михайлович. Я считаю, что сессионный зал областного совета...вон там, в коридоре, ждут нас камеры, мы все можем сделать политические заявления, а здесь мы должны решать хозяйственные вопросы», – зазначив спікер [1].

Більше того, працівники ЗМІ замість того, щоб пропагувати висококультурні зразки українського літературного мовлення, здебільшого самі порушують мовно-літературні норми української мови, а запрошені – тим паче. Чого варті тільки мовні «перлиночки», які линуть щоденно до наших слухачів, – *боулінг, вікенд, драйвово, кайф, кароче, круто, кльово, класно, креативно, квест, моніторити, обалденно, прикольно, спойлер, тренд, хавать, хіти, шопінг, шоу* і т.п. + нецензурна лексика не тільки народних депутатів (Ілля Кива, Вадим Рабінович, Михайло Добкін та ін.), а й діячів культури?! Свіжий факт: ведучий телеканалу «Київ» В'ячеслав Соломко разом із напарницею у листопаді минулого року використовував рідко вживані українські слова й порівнював їх із російськими аналогами, як-от: *«залупівка – бабочка, яйко-сподівайко – киндер сюрприз, цюцюрковий злодіяка – анонист, гена – жопа, пістон – член»*, а в січні цього року пожартував про перехід сфери обслуговування на українську – теж у тій же манері [2]. Показовим у цьому плані є фрагмент передачі «круто ведучої» Українського радіо Марини Куликової з директором проєкту «Інкубатор» Євгенією Клепою 26.09.2017 р.: *«Не всі слухачі наші такі круті...у кого виникла крута ідея,...громадянська позиція – це круто, модно, ...а зараз розкажіть про круті проєкти,.. це дуже крута практика»*,...у мене є *крута* ідея, або у виступі міністра Милованова: *«дуже крутий результат»* (Укр. радіо, 26.02.2020). Прикладів таких лексичних, орфоепічних і граматичних покрутів маємо доволі, бо відсутні контролюючі і юридичні органи, *«А братія мовчить собі, витріщивши очі! Як ягнята: «Нехай, каже, може, так і треба»* [3, с. 180].

Апатія державотворчої еліти до усталених віками етичних літературних норм усного і писемного мовлення сприяє тільки деградації української культури. І це стосується не тільки не тільки української мови, а й сучасної української пісні, музичних творів, кіно, радіо, телебачення. Постає нагальна потреба

викорінення цього негативного явища таким охоронно-правовим статусом, який би ретельно оберігав чистоту мови і мав правові закони захищати її від будь-яких посягань, застосовуючи штрафні санкції, як це спостерігаємо в країнах Прибалтики, Польщі, Угорщини, Франції, Чехії; з надією на те, що все ж прийде *«Апостол правди і науки»* [3, с. 543].

Список використаних джерел:

1. Діана Кречетова. У Дніпрі депутати придумали «східно-українську мову прямо на сесії міськради». Відео. УНН, Київ, 1 березня 2021 р.
2. Київський телеведучий поплатився після «жартів» про українську мову (відео). URL: [about:reader?url=https://www.unian.ua/lite/stars/skandal-na-tele...](https://www.unian.ua/lite/stars/skandal-na-tele...)
3. Шевченко Тарас. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. Київ: Держвидав художньої літератури, 1956. 591 с.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ «ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОЗНАКИ» У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ СУБМОВІ

Руколянська Наталія Василівна

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

КВНЗ «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

Попри підвищений інтерес термінознавців до юридичної термінології загалом, недостатньо дослідженою залишається субмова окремих українських галузей права як складників юридичної науки, у тому числі кримінального процесуального права, що формують її термінологічне поле, та водночас як самостійних підгалузей, які мають свій поняттєвий апарат і, відповідно, свою термінологію.

Досліджуючи тексти різних галузей права, науковці окреслили низку таких питань: термінологія сучасного цивільного законодавства в системному і семасіологічному аспектах (Р. І. Монастирська); правничі термінологія в чинних законодавчих актах України (С. А. Толста), походження, структура лексики кримінального права української мови (Л. М. Василькова), лінгвістична експертиза законопроектів (А. Н. Баранов, Н. А. Калініна, Т. В. Кашаніна та ін.) тощо.

Термінологія сучасних українських текстів кримінального процесуального права становить відкриту динамічну систему на логіко-поняттєвому і мовному

рівнях. Дослідження її семантичної структури передбачає виявлення й опис лексико-семантичних категорій (далі – ЛСК), оскільки їх термінологічне наповнення - номінативний виразник категорійно-поняттєвого апарату цієї галузі права, який є результатом складного процесу номінацій, у яких поєднуються екстралінгвальні й інтралінгвальні чинники.

Мета дослідження – лінгвістичний аналіз лексико-семантичної категорії «процесуальні ознаки», що функціонує у сучасних текстах кримінального процесуального права.

Дослідити семантичну організацію термінології сучасних українських текстів кримінального процесуального права – це описати через визначення внутрішньої організації та зовнішніх зв'язків семантичні категорії, що утворюють цю систему, залежно від родових сем. Це сприятиме всебічному вивченню значеннєвих відношень лексем, фіксації особливостей семантичної структури окремих номінативних одиниць і всієї лексико-семантичної організації правової галузі, а також допоможе виявити закономірності семантичних процесів, що виникають у ній.

У процесі аналізу семантичної структури цієї термінології, назви понять якої утворюють якісно й кількісно розвинену лексико-семантичну систему, створювану впродовж тривалого часу (від часів виникнення і до сучасності), виявлено сім основних ЛСК, у які об'єднуються терміни за їхнім лексичним значенням (поняття, процес, стан, ознака, дія тощо) [1], серед яких і категорія «процесуальні ознаки».

Наслідком появи категорії процесуальних ознак вважаємо потребу називати ознаки, властивості, риси кримінальних процесуальних об'єктів і відтворювати їх через зв'язки з цими об'єктами. Як зазначає О. К. Безпояско, ознака – «особливість, властивість предмета, яка не підлягає часовим змінам, вона невід'ємна від нього, є його природною суттю, постійно його супроводжує; на цьому формується уявлення про статичність, незмінність ознаки, відтвореної прикметником, на відміну від ознаки динамічної або темпоральної, яка виробляється предметом, а не дана йому від природи. Ознака є показником

існування самого предмета, виступає як його означення-атрибут» [2, с. 93]. При цьому кожен процесуальний об'єкт або суб'єкт має властивий лише йому набір особливостей, які вирізняють його з-поміж інших. Відповідно до того, є назва власною ознакою чи тією, що має похідний характер і сформувалася через зв'язки з процесуальними поняттями, вирізняємо дві тематичні підгрупи (далі – ТП):

1) терміни, що номінують якісні процесуальні ознаки (*Вищий (спеціалізований суд України), повний (розслідування), розумний (строки)*);

2) терміни, що номінують відносні процесуальні ознаки (*адвокатський, прокурорський, процесуальний, кримінальний, судовий, інстанційний, досудовий, недоторканий, апеляційний, пенітенціарний, одноособовий, колегіальний*).

У результаті дослідження виявлено, що в текстах переважають і виявляють термінологічність однослівні назви другої ТП, що пояснюється, на нашу думку, значною кількістю іменникових термінів назв служб, установ, кримінальних процесуальних абстрактних понять і явищ. Наприклад: *процесуальний* – «той, що належить до судового або адміністративного процесу» [3, с. 772]; *неповнолітній* – «який не досяг повноліття; малолітній» [4, с. 858].

Компоненти ТП – члени складених процесуальних термінів: *розумні строки* – «строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень» [5, с. 14], *досудове розслідування* – «стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності» [5, с. 14]. Активно функціонуючи у складі базових термінів-словосполучень різної родової диференціації, компоненти досліджуваної ЛСК утворюють модель «прикметник + іменник» (*судовий розгляд, повне розслідування, малолітня особа, процесуальний примус, процесуальна діяльність*).

Підтвердженням семантичної взаємодії членів ЛСК є антонімічні (*винний* ≠ *невинний*, *обвинувальний* ≠ *виправдувальний*, *одноособовий* ≠ *колегіальний*, *повнолітній* ≠ *неповнолітній*, *правомірний* ≠ *неправомірний*) і синонімічні (*неповнолітній* = *малолітній*,) зв'язки.

За походженням ЛСК представлена утвореннями від іномовних і питомих іменників (*довічний*, *пенітенціарний*, *розишуковий*), з переважанням останніх, що зумовлено історичною природою цієї галузі права.

Виявлено, що назви категорії «процесуальні ознаки» є однозначними (*апеляційний*, *досудовий*, *касаційний*). Наприклад, назва *викривальний* – «той, що виявляє злочинні чи негативні дії або причетність кого-небудь до таких дій» [6, с. 118]. Багатозначні одиниці представлені поодинокі, наприклад, термін *кримінальний* має три значення – «1) злочинний; 2) той, що стосується злочинності; 3) той, що заслуговує на осуд» [3, с. 566].

Таким чином, у результаті аналізу лексико-семантичної категорії «процесуальні ознаки» доведено, що терміни, які її наповнюють, неоднорідні за своєю семантикою, походженням і формальною структурою: переважання власне українських назв над запозиченими; тяжіння до однозначності; переважання складених за структурою термінів, що пов'язано з розгалуженою складною системою понять кримінального процесуального права, яка вимагає змістової конкретизації, деталізації, уточнення.

Список використаних джерел:

1. Руколянська Н. В. Лексика текстів кримінально-процесуального права в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.
2. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія: підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
3. Словник іномовних слів: 23 000 слів і термінологічних словосполучень / [уклад. Л. О. Пустовіт та ін.]. Київ: Довіра, 2000. 1018 с.
4. Новий тлумачний словник української мови: У 4 т. / [укл. В. Яременко, О. Сліпушко]. Київ: Видавництво «АКОНІТ», 2001. Т. 2. 911 с.
5. Коваленко Є. Г., Малярєнко В. Т. Кримінальний процес України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 688 с.
6. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, Т. П. Базова, П. П. Андрушко та ін.; [за ред. В. Г. Гончаренка]. 2-ге вид., стереотипне. Київ: Либідь, 2004. 320 с.

LANGUAGE MEANS OF THE LEGAL SPHERE

Skovronska Iryna

*Head of the Department of Foreign Languages and Culture of Professional Speech
Lviv State University of Internal Affairs*

Communicative skills of jurists, the language of law can not be separated or opposed to common language processes, because they are a single system, an indivisible organism, which, along with professional norms, preserved all the rules of public speech. The skilful use of a wide range of language tools allows to most fully implement the author's communicative intentions, perform various communicative functions – not only to provide information about something, but also to influence the mind, emotions, feelings of the audience.

Some aspects of the use of psychological knowledge in the activities of lawyers are covered in the research of V. Konovalova, V. Shepitko, A. Dulov, V. Androsyuk, O. Stolyarenko, M. Yenikeev, J. Kondratiev, M. Kostytsky, O. Ratinov and others. As for the problems of modern linguistics, it is based on the tendency to understand and perceive that the knowledge of a language begins with the knowledge of its expression – a definite and authoritative user. The scientific views of O. Potebnya provided the development of modern linguistics in the context that people's knowledge of the world is not identical, and this is reflected in the meanings they put into words. A word is a means that comes from the depths of human nature. It is just a word in which a person realizes his opinion for the first time and sees in it the pattern, which he then transfers to the world. In this sense, the legal sphere is not an exception.

Human perception has many dimensions. It covers the concept of conditionality, operational mechanisms and other phenomena, over which the principle of conceptuality prevails. The result of conceptual perception is the formation of the usual ability to abstract, generalize and develop concepts.

In order to be properly perceived and understood by others, as well as to correctly present information about the world, a person expresses his thoughts in verbal forms. Therefore, it is important to identify factors influencing the formation of communicative skills of a lawyer. Such verbal forms and factors of influence in language in general and

in the language of law in particular are constant phrases – units that go beyond free combination of words and to some extent have become signs of constancy, but have not yet become stable, so they are not recorded in any phraseological dictionaries.

A legal text, in contrast to scientific or artistic one, is characterized by a number of specific features. This should include, first of all, applied orientation, strict documentary, conciseness, clarity, because for the legal implementation of legal norms it is necessary to know what kind of meaning the legislator and lawyer attaches to this or that concept. Each expression used for defining this or that concept in the language of lawyers is denoted in constant word combinations, since they are characterized not by occasional but by recurrent usage and pre-known meanings.

The specificity of the language of lawyers makes it possible to use in it not only expressively colored stable complexes, but also expressively neutral ones. According to the defined topics, lawyers use constant phrases not only of a purely legal nature, but also those that are most clearly informative, e.g.: *criminal case, legal basis, to appeal court decisions, to prosecute a person, to bring someone to justice, criminal liability, to defend equal rights, criminal prosecution, criminogenic situation, to put into custody, to recognize as legitimate, object of prosecution, etc.*

Thus, in the process of constructing a legal text, the lawyer tends to use constant phrases of different thematic groups. The language of lawyers is concise and clear. In professional literature, as well as in professional legal publications we come across those constant phrases which are widely used in the articles of the Criminal Code of Ukraine. A significant part of such phrases is devoid of imagery, which is a clear sign of the official business style of lawyers.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ ТА ЇЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Тимофіїва Катерина Михайлівна

*старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Поняттям «картина світу» досить активно користуються представники різних наук: філософії, психології, культурології, гносеології, когнітології та інші.

Відносно лінгвістики, КС (картина світу) в будь-якому випадку повинна являти собою тим чи іншим чином оформлену систематизацію плану змісту мови [1, с. 36]. Саме поняття було введено в лінгвістичну науку В. фон Гумбольдтом, однак, незважаючи на величезну популярність, воно поки не знайшло термінологічної визначеності.

Мовне втілення ментальності того чи іншого народу включає в себе загальнокультурні концепти, які відображають людські цінності крізь призму етномовної свідомості, і етнокультурні концепти.

Як і в інших етнокультурах, англійська ментальність формує своє уявлення про світ. Закріплені в англійськомовній свідомості концепти, як феномени культури – неоднорідні. Одні з них утворюють ядро етнокультурного простору, інші – його периферію. Ядро етномовної свідомості складають феномени, якими володіють всі члени лінгвокультурного співтовариства. Ті уявлення, які є надбанням тільки окремої людини або невеликого кола людей, утворюють периферію лінгвокультурного простору, яка здатна породжувати нові почуття, що виникають, як правило, в процесі реалізації так званої векторної валентності, спрямованої від однієї когнітивної одиниці до іншої. Звідси: ментальність – продукт спадкування етнокультурної інформації [4, с. 69].

Велика кількість науковців неодноразово досліджувала питання пізнавального та генетичного кодів. Однак, що таке код культури? Відповідь на це непросте питання шукають і філософи, і психологи, і культурологи. У розумінні Є. Шелестюк, код культури – це свого роду «сітка», яку культура «накидає» на навколишній світ, членує, категоризує, структурує і оцінює [4, с. 71]. Якщо

продовжити аналогію з «сіткою», то можна сказати, що коди культури «утворюють» якусь матрицю або систему координат, за допомогою якої задаються і потім зберігаються в нашій свідомості еталони (зразки) культури. Самі по собі коди культури – категорії універсальні, тобто вони властиві будь-якій людині, але це не означає, що вони однаково проєктують культуру мови. Адже і їх прояв, завжди етнічно, культурно і лінгвально обумовлений. Культура, як відомо, має досить великий набір пізнавальних кодів. Але базовим кодом, ядром семіотичної системи будь-якої національної культури служить, без сумніву, етнічна мова, оскільки вона – не просто засіб опису культури, а, насамперед, знакова квінтесенція самої культури».

Для вираження ментальності народу код особливо значущий, оскільки кодування, спираючись на знаки, не обмежується процесом передачі повідомлень. Це процес, який, представляючи глибинні механізми пізнання, утворює каркас всього процесу семантизації дійсності, продуктом якої виступають ціннісно-сміслові відносини, що склалися в тій чи іншій культурі. Такі смислові відносини фокусують в собі синергетичну взаємодію мови, свідомості і культури. Не можна погодитися з Б. Парахонським в тому, що «вивчення механізмів кодування реальності проливає світло на приховані глибинні процеси життя культури, встановлюючи кінцеві параметри її організації» [5, с. 59].

Культура формується і існує завдяки лінгвокреативному мисленню, «прив'язаному» до певного місця, часу, події і досвіду в цілому, тому мова культури – це її «п'ятий елемент», стихія, природне середовище, її проживання, спосіб символічної організації. Світ мовних значень з його структурою ціннісно-сміслових відносин виявляється культурною формою існування культурного знання і способом його функціонування в духовно-практичній діяльності народу. Свідомість, як вербалізована форма соціального досвіду виступає, таким чином, когнітивною базою культури [6, с. 152].

Сучасний етап вивчення мовної свідомості та вербального образу світу пов'язаний з антропоцентризмом у мовознавстві та студіями в межах тріади «мова-нація-культура».

Невід'ємним фрагментом будь-якої мовної картини світу є вербально-оформлені ціннісні концепти, які впливають на думки та дії як індивідів, так і цілих народів. Зміст і місце цінностей у колективної свідомості суспільства можуть набувати національних особливостей, а також відрізнятися в залежності від культури.

Ментальність як загальнофілософська категорія пов'язана з такими когнітивно-культурологічними поняттями, як «пізнання», «духовність», «менталітет» і «концепт». Пізнання – процес осягнення закономірностей зовнішнього і внутрішнього світу людини як феномен осягнення знань [7, с. 76]. Духовність – властивість душі, коли моральні і інтелектуальні інтереси переважають над матеріальними [7, с. 21]. Ментальність формується в пізнанні світу; менталітет, – по суті, сама картина світу в цілісній прагматичності народної свідомості; духовність для народного характеру поряд з розумовою складовою – це початок ментальності; концепт – її основна одиниця, її початок, який не має форми, а також не здатний «прорости словом» [8, с. 176].

Ментальні ознаки народної свідомості об'єктивуються в мові. І в цьому плані важливими виявляються категорії мовної семантики в їх когнітивно-семіологічному розумінні: значення і зміст, внутрішня форма номінативної одиниці мови, засоби вторинної і побічно-похідної номінації, культурні конотації і т. д.

У сучасній лінгвокультурології поняття «ментальність» використовується у двох смислових ракурсах: по-перше, коли говорять про етнічні або соціальні фактори нашої свідомості і, по-друге, коли намагаються обґрунтувати витoki духовної єдності та цілісності народу [9, с. 14].

У когнітивній лінгвокультурології ментальність – це сукупність типових проявів у категоріях рідної мови своєрідного (свідомого і несвідомого) сприйняття зовнішнього і внутрішнього світу, специфічний прояв національного характеру, інтелектуальних, духовних і вольових якостей тієї або іншої культурно-мовної спільноти [9, с. 15].

Отже, зазначимо, що вивчення мови дозволяє побачити світ з середини етномовної свідомості, сформованої відповідною культурою. Це стає можливим тому, що саме етномовна свідомість являє собою властивий даному етносу інваріантний образ світу, безпосередньо закодований в мовних значеннях. Мовний знак як «жива клітинка» етномовної свідомості несе в собі приховану енергію (потенційну модель) культурної поведінки, а система значень відображає систему самої етнокультури.

Список використаних джерел:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ученое пособие / Н. Ф. Алефиренко. Москва: Флинта, Наука, 2010. 224 с.
2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. Москва, 2001. 857 с.
3. Ушаков Д. И. Большой толковый словарь / Д. И. Ушаков. Москва, 2009. 1232 с.
4. Приходько А. М. Дискурсологія концепту та концептологія дискурсу / А. М. Приходько // Вісник Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна. 2007. № 782. С. 66-72.
5. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание / [под ред. И. А. Стернина]. Воронеж: Изд-во ВГУ, 2001. С. 58-65.
6. Сэпир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии: пер. с англ. / Э. Сэпир / Общ. ред. и вступ. ст. А. Е. Кибрика. 2-изд., Москва: Издательская группа «Прогресс», 2001. 656 с.
7. Матвеева Т. В. Учебный словарь: русский язык, культура речи, стилистика, риторика / Т. В. Матвеева. Москва: Флинта; Наука, 2003. 432 с.
8. Ніконова В. Г. Національна мовна особистість: інваріантний та варіантний компоненти / В. Г. Ніконова // Наукові записки Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Серія Філологічні науки. 2004. Вип. 5. Т. 2. С. 174-186.
9. Попова Т. О. Психосемантика універсальних етнічних концептів в мовній картині світу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Т. О. Попова. Київ, 2004. 19 с. Режим доступу: <http://kubstu.ru/docs/lingvoconcept/umbrella.htm>.
10. Серебрянников Б. А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Б. А. Серебрянников. Ленинград: Наука, 1988. 216 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АНТОНІМІЧНИХ ВІДНОСИН У НІМЕЦЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ УРБООКОЛОГІЇ

Тютюнник Віра Юріївна

*доцент кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (ПДАБА)*

Голяк Вікторія Іванівна

викладач кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів (ПДАБА)

Ільєва Катерина Анатоліївна

викладач кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів (ПДАБА)

Основною метою цих наукових тез є аналіз впливу світових інтеграційних процесів на розвиток та уніфікацію галузевих терміносистем на прикладі термінології урбоекнології. Інноваційні процеси найсильніше простежуються в мові масової і науково-технічної комунікації, в розвитку такої галузі лінгвістики як термінологія. Відбувається взаємна інтеграція понятійно-термінологічного апарату різних сфер знань, розширюється міжнародний лексикологічний фонд, має місце взаємодія різномовних термінологічних систем.

Оскільки терміни і терміносистеми завжди були предметом аналізу у мовознавстві, особлива увага приділялася розробці загальної теорії термінології. Ця сфера термінологічної науки досліджувалася такими вченими, як Г. О. Винокур, О. О. Реформатський, Д. С. Лотте, В. П. Даниленко, Т. Л. Канделакі, Т. А. Булаховським і ін. Дослідженнями ознак терміну і критеріїв його виділення, класифікації, семантичних процесів, їх зв'язку з екстралінгвістичною реальністю в сучасному мовознавстві займаються О. С. Ахманова, А. Н. Баранова, Т. М. Білоконь, М. Н. Володіна, С. Д. Шелов, Т. І. Панько, О. В. Колган, Н. Л. Цимбал, Т. С. Пристайко, Б. П. Михайлишин та ін. Для повноцінного аналізу проблем термінології необхідне вивчення не тільки теоретичних питань. Виявлення подібності та відмінності в терміносистемах різних мов дозволяє підвести базу під порівняльно-типологічне вивчення термінів, як в області лексичної семантики, так і в області власне структурної.

Урбоекнологія є специфічним напрямком у містобудуванні, предметом якого є дослідження закономірностей взаємодії містобудівних структур із природним

середовищем і розроблення пропозицій щодо його оптимізації. Швидкі темпи розвитку урбоекології призводять до розширення її терміносистеми і формуванню нових термінів за рахунок різних існуючих в мові прийомів термінотворення, залучення існуючих слів із суміжних галузей знань. Термінологічне поле урбоекології представляє собою логічно впорядковану систему і ґрунтується на науковій класифікації понять цієї галузі знань, що забезпечує семантичний зв'язок елементів поля. Системність виявляється у тематико-понятійній її організації, у впорядкованості, що залежить власне-мовних чинників і виявляє відносини (парадигматичні та синтагматичні) слова до інших слів. І проявляється вона в самих тематичних групах, які об'єднуються на основі семантичної та функціональної спільності і в межах яких виявляються гіпер-гіпонімічні, синонімічні і антонімічні відносини, однаково властиві німецькій, англійській, і французькій терміносистемам. Автори вже аналізували особливості антонімічних відносин у російській, англійській та французькій терміносистемах урбоекології [1].

Метою цього наукового дослідження є порівняльний структурно-семантичний аналіз антонімічних відносин термінів урбоекології німецькій, англійській та французькій мовах. **Аналіз** проводиться на матеріалі розділу урбоекології «Фізичні фактори забруднення міського середовища», а саме: містобудівної акустики. **Завдання** – виявлення характерних типів антонімії і їх порівняльний аналіз на прикладах термінологічних одиниць розглянутих мов.

У сучасній лінгвістичній науці питання наявності антонімічних відношень у терміносистемах є дискусійним. Як відомо, в науці неодноразово висловлювалося ствердження про те, що антонімічні відношення не властиві термінам, при цьому вказується, що у термінології має місце просто поділ, відмежування понять, а не їх протиставлення. Ці ідеї притаманні наприклад таким науковцям, як Л. О. Новіков, на думку якого термінологічній лексиці не властива здатність до антонімічного протиставлення [3, с. 85], або Л. А. Булаховському, який заперечував існування однокореневих антонімів [4, с. 39]. Але, на думку ряду вчених ця точка зору не витримує серйозної критики. «Лексиці мови науки, – пише В. П. Даниленко, – антонімія властива не менше, а скоріше більше, ніж загальнолітературній. І для

цього є свої причини, що криються в природі наукових понять» [5, с.79]. У сучасних наукових дослідженнях українських науковців більшість вчених таких як Т. І. Панько, І. Кочан, Н. Л. Цимбал не заперечує наявності антонімії у термінологічній лексиці, деякі з них, наприклад, Т. І. Панько, навіть стверджують, що «антонімія як семасіологічна категорія невід’ємна від термінологічних систем, що номінативно систематизують наукові поняття – складну багату мережу протиставлень, що сприяє суттєвому впровадженню термінологічної сфери» [6, с. 188]. Тож антонімія притаманна мові науки. Питання лише в тому, які її різновиди властиві науковій термінології. Так, на думку В. П. Даниленко, «в мові науки знаходить застосування два структурних типи антонімії – лексична і словотвірна» [5, с. 205]. Ці два типи антонімії і реалізуються у термінології містобудівної акустики.

Лексичний тип антонімії в цьому розділі термінології урбоекології в порівнюваних мовах представлений досить широко: високий – низький – *haute isolation – basse isolation (f), high isolation – low isolation, hohe Isolierung – niedrige Isolierung*; висока частота – низька частота – *haute fréquence (f) – basse fréquence (f), high frequency – low frequency, Hochfrequenz (hohe Frequenz) – Niederfrequenz (tiefe Frequenz)*; зовнішнє – внутрішнє джерело – *source (f) extérieure – source (f) intérieure, internal source – external source, Außen-, extern – Innen- (inner-, Insider-, Insiderquelle – Fremdnetz* (зовнішнє джерело живлення мережі); *сильний – слабкий звук – tonalité (f) forte – tonalité (f) faible, strong sound – faint sound, ein müder Laut, starker Schall* (сильний звук) тощо. Як бачимо, в порівнюваних варіантах досліджуваних терміносистем картина практично однакова.

У термінології урбоекології порівнюваних мов словотвірний тип антонімії виражається за допомогою регулярного використання префіксів. Найчастіше при цьому спостерігається чергування префіксів із його відсутністю: симетричні хвилі *ondes (f) symétriques – ondes (f) asymétriques, symmetrical wave – asymmetric wave, symmetrische Welle* – несиметричні хвилі *unsymmetrische Welle*, екрановані ділянки *endroits (m) écranisés – endroits (m) non-écranisés, screened area – unscreened area, abgeschirmte Fläche-ungeschirmte Fläche*; постійний шум *bruit (m) constant-bruit (m) non-constant, stationary noise – non-stationary noise, stabile Lautstärke* – непостійний

шум *instabile Lautstärke*. Різниця тільки в тому, що в англійській і французькій мовах такі префікси як *non-* не зовсім втратили своє власне смислове значення і в деяких випадках пишуться із словами не разом, а через дефіс. А ось варіант з різними приставками, такий характерний для німецької термінології, в англійській і французькій хоч і має місце, але представлений значно рідше: вхідний – вихідний *pare-bruit (m) de l'entrée – pare-bruit (m) de sortie, inlet silencer – outlet muffler, Eingangs- Ausgangs-* вхідний глушник, *Eingangspuffervorrichtung* – вихідний глушник *Ausgangspuffervorrichtung*; хвилі, що сходяться – хвилі, що розходяться (рос. сходящаяся волна – расходящаяся волна) *-convergente – onde (f) divergente, converging waves – diverging waves, konvergierende Welle – divergierende (auseinanderlaufende) Welle* і т.п.

Наведені приклади відображають парадигматичні відносини, реально існуючі в цьому розділі термінології аналізованих мов. Вони усвідомлюються носіями мови і перш за все фахівцями, про що свідчать не тільки заяви, які цитувалися вище, але і текстові дані з паралельним вживанням антонімів, типу: лінійні і крапкові джерела *sources (f) linéaires et pointées, linear and point sources, Linien- und Punktquellen*; стаціонарні і мобільні джерела звуку *sources (f) stationnaires et mobiles, stationary and mobile sound sources, stationäre und mobile Schallquellen*. За допомогою союзу і (*and*-англ., *Et*-франц., *Und*-нім.) тут поєднуються найменування антомічних ознак однаково в розглянутих мовах і таке вживання спеціальних понять, що протиставлені за певною ознакою, є характерним для даної термінології. Логічну основу антонімії утворюють несумісні протилежні видові поняття /контрарні і комплементарні/. Контрарну протилежність виражають вкрай симетричні члени впорядкованої множини /контрарні видові поняття/, між якими існує середній проміжний член. У цій термінології такими граничними поняттями є, наприклад, вкрай високі частоти – вкрай низькі частоти *ultra-hautes fréquences (f) – ultra-basses fréquences (f), extremely high frequencies EHF – extremely low frequencies ELF, extrem hohe Frequenze – extrem niedrige Frequenz*; поперечні звукопоглинальні лаштунки – поздовжені звукопоглинальні лаштунки *longitudinal acoustical links – transverse acoustical links, coulisses (f) d'absorption phonique longitudinales*,

schallabsorbierende Querflügel – schallabsorbierende Längsflügel. Про граничність йдеться і щодо словотворчих антонімів. Якісні прикметники з префіксами *не-, без-* (відповідно в англійському *a-, un-, ir-, non-, extra-* і у французькому *non-, in-, extra-*, в німецькому *in-, un-, extra, dis -, zurück-, ab-*.) виступають як антоніми тільки тоді, коли вони є граничними, крайніми членами антонімічних парадигми. Тут, можна вважати, що визначені компоненти поєднань типу: однорідні хвилі – неоднорідні хвилі *ondes (f) homogènes – ondes (f) non-hogènes, homogeneous waves – inhomogeneous waves, homogene Welle – inhomogene Welle*; синусоїдальні хвилі – несинусоїдальні хвилі *ondes sinusoidales – ondes non- sinusoidales, sine (sinusoidal) wave – non-sinusoidal wave, sinusförmige Welle – nichtsinusförmige Welle* тощо, є граничними членами антонімічної парадигми.

Тут має місце і комплементарна протилежність, яка, на думку Л. А. Новикова «на відміну від контрарної характеризується тим, що між протиставлюваними членами (**видовими поняттями**), що поповнюють тут один одного до єдиного цілого (**родового поняття**) і, які є за своєю природою граничними, немає ніякого середнього, проміжного члена» [2, с. 245]. У наведених протиставленнях типу сходяться хвилі, що сходяться – хвилі, що розходяться (рос. *сходящиеся – расходящиеся волны*) – *ondes (f) convergentes – ondes (f) divergentes, converging waves – diverging waves, konvergierende Welle – divergierende Welle*; проявляється векторна протилежність (протилежність різноспрямованих дій, рухів, ознак).

Термінологія урбоекології є цілісною, широко розгалуженою, системно організованою терміносистемою, яка охоплює всі базові поняття в цій галузі знань. Оскільки аналізована термінологія є підсистемою літературної мови, вона зазнає впливу лексико-семантичних явищ, до одного з ключових з яких можна віднести – антонімію. Можна констатувати, що у досліджуваному нами розділі термінології урбоекології в німецькій, англійській та французькій мовах властива антонімія, як прояв парадигматичних відносин і тут представлені всі основні семантичні типи антонімів: 1) антоніми, які виражають *якісну протилежність* саме вони реалізують *контрарну протилежність*; 2) антоніми, які виражають *компліментарність*; 3) антоніми, які *виражають протилежну спрямованість*

дій, ознак і властивостей – векторна протилежність. При цьому, у той час як термінологічна синонімія позбавляє термінологію точності, вносить варіативність, антонімічні відношення, навпаки, є проявом її системності та цілісності.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник В. Ю., Давиденко Ю. Е. Некоторые особенности антонимических отношений в русской, английской и французской терминологии урбоэкологии. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури № 9: Дніпропетровськ, 2014. С.54-63.
2. Новиков Л. А. Семантика русского языка / Л. А. Новиков. Москва: Высшая школа. 1982. 272 с.
3. Новиков. Л. А. Антонимия в русском языке: семантический анализ противоположностей в лексике, Л. А. Новиков. Москва: Изд-во Московского университета. 1973. 290 с.
4. Булаховський Л. А. Нариси із загального мовознавства. Видання 2-ге виправлене та доповнене / Булаховський Л. А. Київ: Радянський школяр. 1959. 308 с.
5. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. / В. П. Даниленко. Москва: Наука, 1977. 246 с.
6. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Коган, Г. П. Мацюк. Львів: Світ, 1994. 215 с.
7. Шелов С. Д. Терминоведение: семь вопросов и семь ответов по семантике термина / НТИ. Сер 2. Информ. процессы и системы. 2001. № 2. С. 1-12.

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Федишин Оксана Михайлівна

*старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. Сьогодні використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладач іноземної мови повинен, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на усіх етапах навчання – це вимога часу. Сучасні інформаційні технології мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним, індивідуальним [1, с. 85].

За останні десять років навчання із застосуванням інформаційних та комунікаційних технологій стало звичним для більшості вищих навчальних закладів. Актуальним також є використання мультимедійних засобів при викладанні іноземних мов. Сьогодні важко визначити питому вагу інформації, яку здобувачі вищої освіти отримують безпосередньо від викладача та з різноманітних засобів масової інформації, через мережу Інтернет та мультимедіа.

Комп'ютеризоване навчання на заняттях іноземної мови реалізується на таких принципах, як: 1) індивідуалізація (можливість персонально працювати з кожним здобувачем вищої освіти, враховуючи його здібності, рівень знань, умінь та навичок); 2) диференціація (можна обирати та пропонувати здобувачам вищої освіти необхідні варіанти навчальних завдань, певної складності й кількості та у такій послідовності, що відповідає їхнім пізнавальним можливостям, рівню знань та умінь); 3) інтенсифікація (наявні різні засоби презентації навчального матеріалу, його структурування з широким залученням інтерактивних видів і форм робіт) [2, с. 25].

Серед головних дидактичних функцій, що можуть бути реалізовані за допомогою комп'ютерних технологій треба зазначити такі: пізнавальна: так, наприклад, використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію та, використовуючи навчальні програми, на яких відображені текст, звук, зображення, відео, сприяти пізнавальній активності здобувачів вищої освіти; розвиваюча: робота здобувачів вищої освіти із навчальною програмою, крім активації лексики, сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічне мислення, пам'ять, уява; тренувальна: за допомогою комп'ютерних програм здобувачі вищої освіти мають можливість самостійно у нетрадиційній формі тренуватися та перевірити свій рівень знань та умінь із певної теми, визначити конкретні прогалини, допрацювати їх та виконати запропоновані завдання ще кілька разів із метою покращання своїх результатів; діагностична: використовуючи комп'ютерні технології, викладач має змогу швидко здійснити контроль та з'ясувати рівень засвоєння навчальної теми здобувачами вищої освіти; комунікативна: під час

роботи здобувачів вищої освіти з навчальними програмами, ведучи діалог із комп'ютером, здобувачі вищої освіти долають бар'єр боязкості [4, с. 146].

Використання комп'ютера у процесі вивчення іноземної мови сприяє виконанню наступних завдань. Також у здобувачів вищої освіти виникає, крім цього інтерес до роботи з комп'ютером, зокрема до різноманітних комп'ютерних програм. За допомогою навчальних програм можна поєднати чуттєві, слухові та зорові компоненти впливу на сприйняття тексту здобувачами вищої освіти. Здобувачі вищої освіти також мають можливість розширити свої знання за допомогою використання комп'ютерних технологій не тільки з предмету «іноземна мова», а й отримати певні знання та досвід ситуацій, наближених до реальних. Також на заняттях з використанням комп'ютера дуже швидко проходять тестування, виконання контрольних вправ.

У вищих закладах освіти перевага надається активним методам навчання, які спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти самостійності, варіативності, креативності, критичності мислення. Найпотужнішим джерелом пізнавальної активності здобувачів вищої освіти, розвитку їхніх творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників сьогодні є нові інноваційні технології.

Інноваційні технології в освіті – це насамперед інформаційні й комунікаційні технології, нерозривно пов'язані із застосуванням комп'ютеризованого навчання. Основними питаннями у застосуванні інноваційних технологій є структура навчальних комп'ютерних програм, їх зміст і оптимальна організація Web-простору, іншими словами, способи впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в систему освіти.

Сучасні технології у викладанні іноземної мови як на мовних, так і на немовних факультетах – це професійно-орієнтоване навчання, проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні технології у навчанні іноземних мов, створення презентацій в програмному середовищі, використання ресурсів всесвітньої мережі Internet [4, с. 6-7].

Метою використання таких навчальних комп'ютерних програм є навчання здобувачів вищої освіти іноземній мові через наближення їх до реальних життєвих ситуацій. На таких інтегрованих заняттях здобувачі вищої освіти удосконалюють свої знання, вміння та навички, набуті за попередній період навчання. Впровадження інноваційних технологій, зокрема, використання комп'ютерних навчальних програм на заняттях проходить трьома етапами.

1 етап – це формування лексичних та граматичних навичок з теми. Протягом цього етапу здобувачі вищої освіти засвоюють будову іноземних речень, удосконалюють мовні навички, прослуховуючи та повторюючи фрази та речення записані на диску, водночас вони можуть бачити на екрані наскільки ефективно це в них виходить, бо одразу комп'ютер висвітлює «оцінки». Під час цього етапу комп'ютер виступає в ролі терплячого репетитора, враховуючи індивідуальні особливості здобувача вищої освіти, якому інколи потрібно багато разів повторити одну й ту саму фразу.

2 етап – на цьому етапі проходить удосконалення мовних навичок та використання тих фраз та речень, які закріплювалися на першому етапі, в діалозі з комп'ютером. Здобувач вищої освіти має вибрати один із трьох поданих комп'ютером варіантів із вірною відповіддю та вчасно відповісти на фразу, подану комп'ютером. Крім цього під час діалогу здобувача вищої освіти з комп'ютером екран висвітлює фотографії, що стосуються теми діалогу.

3 етап – це засвоєння матеріалу, розвиток умінь вживати лексичні та граматичні знання, набуті під час попередніх двох етапів. Здобувачам вищої освіти пропонуються граматичні та лексичні завдання, наприклад: поставити слова у вірній послідовності, щоб було вірно побудоване речення; дібрати до запропонованих слів (які зустрічалися протягом двох попередніх етапів) антоніми чи синоніми; вставити за змістом слова у фрази або речення. Після проходження цих етапів здобувач вищої освіти може побачити, наскільки успішно він працював протягом заняття, подивившись результати уроку.

Таким чином, впровадження та застосування комп'ютерних навчальних програм на заняттях іноземної мови це: ефективний допоміжний технічний

наочно-слуховий засіб; допоміжний засіб навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти; засіб підвищення мотивації та бажання здобувачів вищої освіти вивчати іноземну мову; швидкий та ефективний засіб оцінювання та контролю знань, вмінь та навичок здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Бородіна Г. І. Іноземна мова. Київ: Вища школа, 1995, 105 с.
2. Бородіна А. И. Виды заданий для развития умений изучающего чтения // Сб. научн. трудов МГЛУ. Вып. 431. Москва, 1999. С. 36-40.
3. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: [уклад. М. Ф.Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Лемківський, Ю. В.Сухарніков; відп. ред. М. Ф.Степко]. Київ, 2004. С.6-7.
4. Ждан А. И., Гохлернер М. М. Психологические механизмы усвоения грамматики родного и иностранного языков. Москва: МГУ, 245 с.

PROFESSIONALLY ORIENTED WRITTEN ENGLISH COMMUNICATION OF LAWYERS

Yuskiv Bohdana

*senior lecturer of the Department of Foreign Languages
and Culture of Professional speech
Lviv State University of Internal Affairs*

The study of the problem of intercultural communication attracts the attention of scientists – linguists, psychologists, teachers. The question of regional, linguistic and sociocultural aspects of teaching foreign languages, the content of communicative competence found theoretical and methodological justification in the works of the scientists N. F. Borysko, V. O. Kanibolotska, E. M. Vereshchagin, L. P. Golovanchuk, L. M. Smolyakova, O. B. Tarnopolsky and others.

The connection between culture and language is most revealed at the level of language that is directly related to objects and phenomena of the surrounding reality – vocabulary. The lexical system is mainly due to the phenomena of the material world, social factors. First of all, the vocabulary reflects fragments of social experience influenced by to the main activities of the ethnos.

The role of a foreign language is not limited to the fact that it is regarded today as one of the priority disciplines. It contributes to the expansion of not only philological

but also general horizons. When studying a foreign language, students learn new means of communication for direct access to the values of the world culture. In this regard, we can talk about the process of acculturation of a personality in the study of foreign languages, i.e. the assimilation of a person who grew up in one national culture, the essential factors, norms and values of another national culture [1, p. 356].

Intercultural communication is an adequate mutual understanding of two participants in a communicative act belonging to different national cultures. The cognitive, pragmatic and motivational areas of intercultural communicative competence are equally important and essential in the study of foreign languages. According to M. V. Lyakhovytsky, the main means of learning a foreign language is the language environment, and another arsenal of learning tools – from cards to the computer is of minor importance to create a more or less pronounced artificial involvement of students in the natural language environment. In research on the problems of intercultural communication, scientists believe that when communicating with different cultures there are certain problems associated with involvement in different cultures. The problems of this nature can be difficulties of understanding, misunderstanding, the creation of individual cases, and in the future – communication, demarcation, resentment, mental isolation. Intercultural communication is such mean of intercourse in which the methods of communication or functions of language events are identical, but there are distinctions in their implementation and interpretation in certain situations [2, p. 49]. In order to prepare compatriots for foreign language professional speech, to help them see their picture of the world, and at the same time to realize themselves as an integral part of intercultural interaction, it is necessary to change approaches to teaching a foreign language, move from theoretical knowledge to practical training, courses, etc.

Taking into account the professional needs of the students at higher educational institutions of Ukraine and the requirements of the labor market, the English language program of professional communication recognizes that the level of foreign language B2 and C1 provides their independent communicative competence to function effectively in the future professional environment. In the conditions of constant growth of professional mobility and cooperation a lot of opportunities become available for

Ukrainian specialists to enter the European space of professional communication of lawyers as equal partners.

Written speech of lawyers is characterized by a number of features of lexical and grammatical nature. Thus, the general lexical characteristics of English-language legal texts include terms of Latin origin: *ad hoc* – for this case; *ad legem* – by law; *contra legem* – against the law; *et cetera* – and so on; *ipso jure* – by virtue of the law itself; *Corpus Iuris Civilis (CJC)* – Code of Civil Law (name of the Justinian Code); *corpus delicti* – corpus delicti; *id est* (i.e.) – that is, *affidavit* – witnessed (written testimony under oath); borrowings from French: *appeal* – appeal against the decision; *plaintiff* – claimant; *tort* – civil offense; *verdict* – court decision; *lien* – mortgage, the right to seize the borrower; *petit jury*; estate – real property; *lease* – rent; *chattel* – personal property; constant expressions: *with no strings attached* – without obligations; *take the law into one's own hands* – to govern; lodge a complaint – to bring a suit; legal age – adulthood; invasion of privacy – intervene into private life; *due process* – norms of administration of justice; burden of proof – duty to prove; *beyond reasonable doubt* – convincingly; abbreviations: I.L.M. (International Legal Materials), A.L.R. (American Law Reports); CL (Common Law); Am Jur. (American Jurisprudence); B.A.P. (Bankruptcy Appellate Panel), COA (Court of Appeal), ICJ (International Court of Justice); obsolete words: *hereinafter*, *thereby* (in that way / by that – thus, thus), *abovesaid* (as already mentioned), *thereupon* (after that), *hereunder* (below).

Thus, the study of some linguistic features of English written professionally oriented communication of specialists in law is the basis for the skills and abilities that need to be taught to future lawyers in higher educational institutions. For the successful and effective professional activity of law students, the task is also to develop appropriate methods of teaching writing skills in English.

Literature:

1. Kanibolotska O. A. The problem of intercultural communication in the process of learning a foreign language in high school. Scientific notes of the V.I. Vernadsky Tauride National University. Philology series. Social communications. 2010. V.23 (62). №1. P.355-359.
2. Karaban V. I. Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems. Vinnytsia: Nova Knyga, 2004. 576 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бойко Олеся Теодозіївна – старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівський державний університет внутрішніх справ

Бондаренко Вікторія Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Головач Тетяна Миколаївна – доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівський державний університет внутрішніх справ

Голяк Вікторія Іванівна – викладач кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Горун Галина Романівна – старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Єгорова Інна Володимирівна – викладач кафедри мовної підготовки Дніпровський державний медичний університет

Жура Кирило – студент III курсу юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ

Запотічна Роксолана Андріївна – кандидат економічних наук, викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівський державний університет внутрішніх справ

Ільсва Катерина Анатоліївна – викладач кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Колоїз Жанна Василівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Криворізький державний педагогічний університет

Корсунська Вікторія Валентинівна – старший викладач кафедри психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної лінгвістики ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Кривуля Валентина Олексіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Лисак Сергій Олександрович – аспірант третього року навчання кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, адвокат, начальник управління «Дніпровська міжрегіональна ресурсно-комунікаційна платформа» Координаційного центру з надання правової допомоги, Голова секції захисту прав людини в кримінальному процесі Комітету захисту прав людини Національної асоціації адвокатів України

Нагорна Юлія Анатоліївна – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Пакулова Тетяна Василівна – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Подворчан Алла Зеновіївна – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Поповський Анатолій Михайлович – професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Руколянська Наталія Василівна – завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін КВНЗ «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

Сковронська Ірина Юріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівський державний університет внутрішніх справ

Тимофіїва Катерина Михайлівна – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Тютюнник Віра Юріївна – доцент кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Федишин Оксана Михайлівна – старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Юськів Богдана Миколаївна – старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівський державний університет внутрішніх справ